

CCI kodas	
Pavadinimas	2021–2027 m. Interreg VI-A Latvijos ir Lietuvos bendradarbiavimo per sieną programa
Versija	PROJEKTAS 0
Pirmieji metai	2021
Paskutiniai metai	2027
Tinkama finansuoti nuo	2021 m. sausio 1 d.
Tinkama finansuoti iki	2027 m. gruodžio 31 d.
Komisijos sprendimo numeris	
Komisijos sprendimo data	
Sprendimo dėl programos pakeitimo numeris	
Sprendimo dėl programos pakeitimo įsigaliojimo data	
NUTS regionai, kuriuos apima programa	LV003 – Kuržemė LV005 – Latgala LV009 – Žiemgala LT003 – Klaipėdos apskritis LT005 – Panevėžio apskritis LT006 – Šiaulių apskritis LT008 – Telšių apskritis LT009 – Utenos apskritis
Kryptis	A

1. Bendroji programos strategija: pagrindiniai vystymosi uždaviniai ir atsakomosios politikos priemonės

1.1 Programos teritorija (INTERREG C programų atveju pildyti nereikia)

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies a punktas, 17 straipsnio 9 dalies a punktas

Programos teritorija apima vakarinę ir pietinę Latvijos bei šiaurinę Lietuvos dalis, įskaitant tris Latvijos regionus: Kuržemės, Žiemgalos, Latgalos ir penkis Lietuvos regionus: Klaipėdos, Telšių, Šiaulių, Panevėžio ir Utenos apskritis¹. Programos teritorija apima tuos pačius NUTS 3 regionus (išskyrus Kauno apskritį) kaip ir 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu, taip užtikrinant darną ir tęstinumą.

Programos teritorijos plotas sudaro 72 067 kvadratinis kilometrus, iš jų 38 890 kvadratinis kilometrų yra Latvijoje ir 33 177 – Lietuvoje. Šis plotas sudaro 1,7 proc. viso Europos Sąjungos sausumos ploto². Sausumos siena tarp abiejų šalių yra 588 km ilgio. Bendras gyventojų skaičius programos teritorijoje – 1,8 mln., iš jų 1,1 mln. gyvena Lietuvoje, o 731 tūkst. – Latvijoje (2019 m.).

Remiantis Eurostato miesto ir kaimo tipologija³ (2020 m.), visi Programos regionai yra tarpiniai, išskyrus Žiemgalą, kuri daugiausia yra kaimo teritorija. Didžiausi miestai Programos

¹ Susijęs Programos srities aprašymas bus patikslintas 2021 m. birželį po savivaldos rinkimų Latvijoje.

² Duomenys čia ir kitur tekste atspindi situaciją Latvijoje prieš administracinę-teritorinę reformą, priimtą 2020 m. ir įgyvendintą 2021 m.

³ Eurostato miesto ir kaimo tipologija (2020 m.), https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Territorial_typologies_manual_-_urban-rural_typology#Classes_for_the_typology_and_their_conditions

teritorijoje yra Daugpilis, Liepoja, Jelgava, Ventspilis, Rēzeknė ir Jekabpilis Latvijoje bei Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys, Telšiai ir Utena Lietuvoje.

Regionė yra svarbūs strateginio transporto maršrutai („Via Baltica“ ir „Via Hansaetica“), Liepojos, Ventspilio ir Klaipėdos uostai, taip pat keletas mažesnių uostų.

Abiejų šalių Programos teritorijai būdingi bendri istoriniai, kultūriniai, socialiniai, ekonominiai ir turizmo ryšiai. Vietos ir regionų valdžios institucijos yra užmezgusios ilgalaikę partnerystę įvairiose teminėse veiklos srityse.

Programos teritorija yra turtinga gamtiniu kapitalu, ji pasižymi gausia biologine įvairove. Programos teritorijoje abejose šalyse yra trys bendri upių baseinai (Dauguvos, Ventos ir Lielupės), kurių ekologinės kokybės užtikrinimui yra būtinos bendros pastangos. Taip pat yra bendra Baltijos jūros pakrantė, kurioje reikia išsaugoti biologinę įvairovę ir prisitaikyti prie klimato kaitos keliamų iššūkių.

1.2 Bendroji programos strategija: pagrindinių bendrų uždavinių santrauka⁴, atsižvelgiant į ekonominius, socialinius bei teritorinius skirtumus ir nelygybę, bendrus investicijų poreikius ir papildomumą bei sinergiją su kitomis finansavimo programomis ir priemonėmis, anksčiau įgytą patirtį ir makroregionines strategijas ir jūrų baseinų strategijas, jei visą programos teritoriją ar jos dalį apima viena ar daugiau strategijų.

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies b punktas, 17 straipsnio 9 dalies b punktas

1. Misija

Programos vizija:

Latvijos ir Lietuvos pasienio regionai yra patrauklūs žmonėms gyventi, studijuoti, dirbti ir apsilankyti.

Programos misija:

Programa remia darnius ir modernius, šiuolaikinius bendro augimo ir vystymosi sprendimus, pritraukia keliautojus ir turistus, kurie lankosi ir stebi mūsų gamtos ir kultūros vertybes, skatina vietos gyventojus pasilikti, taip pat kviečia naujus atvykėlius kurti savo ateitį pasienio regionuose.

2. Pagrindinių bendrų iššūkių, kuriuos siekiama spręsti programa, santrauka

Vykdamt programavimo procesą, konsultuojantis su kiekvienos pusės suinteresuotosiomis šalimis, atsižvelgiant į nacionalinius ir regioninius planavimo dokumentus ir plėtos prioritetus, ypač susijusius su tarpvalstybinio bendradarbiavimo klausimais, buvo iš anksto atrinkti tarpvalstybinio bendradarbiavimo poreikiai.

Tada Programos įstaigos, Jungtinis programavimo komitetas (JPK, angl. *Joint Programming Committee, JPC*) ir suinteresuotosios šalys kartu parengė socialinę-ekonominę teritorinę analizę. Teminė programos apimtis buvo patikrinta apklausoje, kurioje dalyvavo abiejų šalių vietos ir regioninio lygmens suinteresuotieji subjektai. Apklausoje respondantai nurodė bendradarbiavimo per sieną poreikius ir būtinas paramos kryptis, taip pat ateities ketinimus ir bendros veiklos potencialą. Bendros veiklos galimybės buvo aptartos ir tikslinėje grupėje, kurioje dalyvavo NVO atstovai.

Programavimo procese taip pat buvo atsižvelgta į 2014–2020 m. Interreg V-A Latvijos ir Lietuvos bendradarbiavimo per sieną programos (toliau – 2014–2020 m. Programa) vertinimo rezultatus. 2014–2020 m. Programa labai prisidėjo prie aplinkos apsaugos ir bendrų turizmo

⁴ Rašant šį skyrių buvo naudojami trys pagrindiniai statistikos šaltiniai: Eurostatas (ec.europa.eu/eurostat), Latvijos centrinis statistikos biuras (www.csb.gov.lv) ir Lietuvos statistikos departamentas (www.stat.gov.lt). Papildomi informacijos šaltiniai pateikiami teksto išnašose.

produktų populiarinimo. Institucinis bendradarbiavimas palengvino naujų viešųjų paslaugų efektyvų įgyvendinimą ir kūrimą, taip pat bendrų socialinių iniciatyvų plėtrą, sukūrė sąlygas tolimesniam bendradarbiavimui per sieną. Šios iniciatyvos labai svarbios esamoms ir būsimoms naujoms Programos intervencijoms. Įgyvendinant 2014–2020 m. Programą buvo užmegzti abiejų šalių vietos ir regionų veikėjų ilgalaikiai bendradarbiavimo ryšiai, kurie sudaro pagrindą bendrai plėtrai ir bendram uždavinių sprendimui. Be to, būtų svarbu skatinti įgyvendintų idėjų sinergiją ir jų išplėtimą, darant didesnę bendradarbiavimo per sieną poveikį. Taip pat, būtina įvertinti esamų bendrų iniciatyvų patirtį ir keistis gerąja patirtimi, kuri skatina didesnę bendradarbiavimo per sieną potencialą ir pažangą. Turi būti stengiamasi pritraukti naujokus į Programą, siekiant išplėsti ir sukaupti didesnę bendradarbiavimo per sieną pridėtinę vertę. Labai svarbu išlaikyti anksčiau užmegztus bendradarbiavimo per sieną ryšius, norint atsigausti po COVID-19 protrūkio ir skatinti socialinę ir ekonominę plėtrą vietos lygiu.

Po teritorinės analizės, tyrimo ir konsultacijų su suinteresuotosiomis šalimis, buvo nurodyti pagrindiniai bendri iššūkiai ir teminės Programos sritys (visų pirma, politikos tikslai ir konkretūs tikslai). Pagrindinės išvados dėl bendrų iššūkių išsamiau aprašytos atsižvelgiant į šias pagrindines sritis: 1) demografija, teritorija ir valdymas, 2) gamta ir klimatas, 3) socialinė įtrauktis ir 4) turizmas.

2.1. Demografija, teritorija ir valdymas

2015–2019 m. gyventojų skaičius Programos teritorijoje sumažėjo 122 tūkst. arba 6,4 proc. Abejose sienos pusėse gyventojų sumažėjo panašiai (6,6 proc. Lietuvoje ir 6,1 proc. Latvijoje). Regionai, kuriuose gyventojų sumažėjo labiausiai yra Utenos (9,4 proc.), Panevėžio (8,8 proc.), Telšių (8,0 proc.) ir Šiaulių (6,8 proc.) apskritys Lietuvoje ir Latgala (7,6 proc.) Latvijoje. Mažiausiai Programos teritorijoje gyventojų sumažėjo Klaipėdos apskrityje (2,9 proc.). Latvijoje gyventojų mažėjimo lygis Žiemgaloje (4,9 proc.) ir Kuržemėje (5,7 proc.) buvo artimas vidutiniam gyventojų skaičiaus mažėjimui Programos teritorijoje.

Gyventojų tankumas Programos teritorijoje yra palyginti mažas. Vidutinis gyventojų tankumas Programos teritorijoje – 25 gyventojai kvadratiniam kilometre, o vidutinis gyventojų tankumas Lietuvoje (32 gyventojai kvadratiniam kilometre) yra didesnis nei Latvijoje (19 gyventojų kvadratiniam kilometre). Tankiausiai apgyvendinta Lietuvoje yra Klaipėdos apskritis, kur gyventojų tankumas siekia 60,8 gyventojų kvadratiniam kilometre. Mažiausiai apgyvendinti yra Žiemgalos, Kuržemės ir Latgalos regionai Latvijoje bei Utenos apskritis Lietuvoje, kur kvadratiniam kilometre gyvena atitinkamai 21,4, 17,9, 17,7 ir 17,7 gyventojų. Gyventojų tankumo skirtumus daugiausia lemia didelių regioninių centrų buvimas ar trūkumas regione.

Remiantis Eurostato miesto ir kaimo tipologija⁵ (2020 m.), visi Programos regionai yra tarpiniai, išskyrus Žiemgalą, kuri klasifikuojama kaip daugiausia kaimo teritorija. Programos teritorija apima didelę Baltijos jūros pakrantės dalį. Didžiausi miestai Programos teritorijoje yra Daugpilis (82,6 tūkst. gyventojų), Liepoja (68,5 tūkst. gyventojų), Jelgava (56,0 tūkst. gyventojų), Ventspilis (33,9 tūkst. gyventojų), Rēzeknė (27,6 tūkst. gyventojų) ir Jekabpilis (21,9 tūkst. gyventojų) Latvijoje bei Klaipėda (147,9 tūkst. gyventojų), Šiauliai (100,1 tūkst. gyventojų), Panevėžys (87,1 tūkst. gyventojų), Telšiai (apie 24 tūkst. gyventojų) ir Utena (apie 25 tūkst. gyventojų) Lietuvoje.

Gyventojų struktūros pokyčiai, ypač senėjanti visuomenė, didina darbingo amžiaus gyventojų demografinę naštą, ypač kaimo bendruomenėse. Latvijoje 2020 m. daugiau nei 20 proc.⁶ gyventojų buvo vyresni nei pensinio amžiaus, didžiausias santykis Latgalos (22,3 proc.), Kuržemės (21,5 proc.) regionuose, mažiausias – Žiemgalos (19,9 proc.) regione. Lietuvoje šis

⁵ Eurostato miesto ir kaimo tipologija (2020 m.), https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Territorial_typologies_manual_-_urban-rural_typology#Classes_for_the_typology_and_their_conditions

⁶ Šalies lygio duomenys

santykis buvo panašus. Lietuvoje 2020 m. 19,9 proc.⁷ gyventojų buvo vyresni nei pensinis amžius. Programos teritorijoje šis santykis svyruoja nuo 19,3 proc. Klaipėdos, 20 proc. Telšių iki 21,4 proc. Šiaulių, 23,2 proc. Panevėžio ir 24,6 proc. Utenos apskrityse. Kadangi didelę Programos regiono dalį sudaro kaimo teritorijos, šios senėjimo tendencijos kelia ypatingų iššūkių žemės ūkio sektoriui, kuriame didžioji dalis smulkiųjų ūkininkų yra vyresni nei 55 metų.

Pastaraisiais metais Latvijos ir Lietuvos ekonomika stabiliai augo ir viršijo ES-28 vidurkį. Tačiau kalbant apie socialinės ir ekonominės plėtros skirtumus, ekonomikos augimas daugiausia sutelktas sostinėse ir jų apylinkėse. Latvijoje Rygos ir Pierygos regionai sudaro 71,5 proc. visos ekonomikos; Rygoje sukuriama 56,3 proc. šalies BVP, o Pierygos regione – 15,2 proc. (2018 m.). Lietuvoje Vilniaus apskritis sukuria 41,6 proc. šalies BVP. Lietuvoje Programos regionai sukuria 29,8 proc., o Latvijoje – 22,2 proc. šalies BVP (2018 m.).

Programos teritorijoje BVP vienam gyventojui yra 11 169 eurai (2018 m.). 2014–2018 m. laikotarpiu BVP vienam gyventojui ženkliai 23 proc. išaugo. Lietuvoje jis kilo sparčiau (18,6 proc.) nei Latvijoje (15,1 proc.). BVP vienam gyventojui Programos teritorijoje yra 45 proc. didesnis Lietuvoje (12 810 eurų) lyginant su BVP vienam gyventojui (8 804 eurai) Latvijoje. Didžiausias BVP vienam gyventojui tenka Klaipėdos apskrityje (15 677 eurai, 100 proc. šalies BVP vienam gyventojui Lietuvoje), o mažiausios BVP vienam gyventojui vertės fiksuojamos Latgaloje (7 133 eurai, 47 proc. šalies BVP vienam gyventojui Latvijoje), Žiemgaloje (8 743 eurai, 58 proc. šalies BVP vienam gyventojui Latvijoje) ir Utenos apskrityje (9 414 eurų, 60 proc. šalies BVP vienam gyventojui Lietuvoje).

Dėl COVID-19 krizės BVP traukėsi. Latvijoje BVP 2020 m., palyginti su 2019 m., sumažėjo 3,6 proc., Lietuvoje – 1,3 proc. Labiausiai nukentėjusi ekonominė veikla – apgyvendinimas ir maitinimo paslaugos, didmeninė ir mažmeninė prekyba, menai, pramogos ir poilsis bei administracinių ir pagalbinių paslaugų veikla (kelionių agentūros, kelionių organizatoriai).

Didėja skirtumai tarp sostinių ir regionų, taip pat tarp miesto ir kaimo teritorijų, atsiranda teritorinė nelygybė gerovės, darbo vietų, švietimo, sveikatos priežiūros ir kitų paslaugų srityse. Dėl to vidiniai migracijos srautai Latvijoje ir Lietuvoje iš periferijos persikelia į sostinę ir jos apylinkes, o išorinė migracija yra orientuota į senąsias ES valstybes nares. Dėl gerovės ir plėtros galimybių nelygybės Programos regionai praranda darbingo amžiaus gyventojus ir patiria kvalifikuotos darbo jėgos nutekėjimą.

Nepaisant gyventojų struktūros pokyčių ir srautų, visų pirma, gyventojų srautų iš kaimo vietovių į didesnius centrus, senstančios ir mažėjančios visuomenės (ypač kaimo ir atokiose vietovėse), abipus sienos esančios regioninės ir vietos institucijos bei subjektai susiduria su panašiais iššūkiais – kaip išlaikyti viešųjų paslaugų kokybę ir prieinamumą. Retai apgyvendintose, atokiose ar pasienio vietovėse, palyginti su miesto teritorijomis, paprastai būna mažiau švietimo ar darbo galimybių vietos lygiu, gyventojams kyla problemų naudojantis viešosiomis ar transporto paslaugomis, nepakankamai aprėpiamos socialinės ir sveikatos paslaugos arba trūksta kultūrinių vietų ir laisvalaikio veiklos⁸.

Taip pat yra įvairių vidaus migracijos tendencijų, turinčių įtakos gyventojų struktūrai. Jaunų žmonių migracija į miestus iš atokesnių vietovių kelia riziką prarasti talentus ir potencialius verslininkus, todėl ateinančiais dešimtmečiais kyla pavojus kaimų gyvybingumui⁹. Tuo pačiu metu vyksta ir atvirkštiniai procesai, kai dėl didelių miesto gyventojų išlaidų žmonės išvyksta iš miesto centro, ieškodami įperkamesnių gyvenamųjų patalpų priemiesčiuose, miesteliuose ar

⁷ Šalies lygio duomenys

⁸ 2020 m. Latvijos nacionalinis plėtros planas; 2021–2030 m. Lietuvos nacionalinis pažangos planas

⁹ ESPON, 2016 m. – „Kaimo regionų mažėjimas Europoje. Judant link pažangių ir novatoriškų regioninės plėtros iššūkių sprendimo būdų mažėjant kaimo regionų gyventojų skaičiui“, politikos apžvalga, ESPON, 2016 m., <https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/ESPON%20Policy%20Brief%20on%20Shrinking%20Rural%20Regions.pdf>

kaimuose. Abiejose šalyse šis poveikis labiau pastebimas kaimo vietovėse, esančiose arčiau miestų ir miestų centrų¹⁰. Atsižvelgiant į šias tendencijas, dabartinis regioninių ir vietos centrų vaidmuo ir potencialas keičiasi, todėl reikia naujų sprendimų ir platesnio bendradarbiavimo teikiant įvairias paslaugas ir atliekant funkcijas. Institucinis bendradarbiavimas per sieną ieškant pagrindinių kliūčių, nustatant galimas bendras funkcines sritis, gali suteikti naujų sprendimų šiems vis sudėtingesniems procesams.

Didėjanti tendencija kompensuoti fizinių paslaugų prieinamumą – vis didesnis per IRT teikiamų paslaugų naudojimas. Nuotolinių paslaugų paklausa ypač išaugo per COVID-19 pandemiją. Praėjusiu planavimo laikotarpiu pagal pagrindines ES fondų programas abiejose šalyse buvo dedamos įvairios pastangos sukurti skaitmenines ir nuotolines paslaugas. Tačiau Latvijoje elektroninių paslaugų paklausa ir naudojimas vis dar yra mažesnis nei tikėtasi¹¹. Viena iš priežasčių – šių paslaugų kokybė ir prieinamumas. Viešojo administravimo srityje ryškėja tendencija planuojant ir projektuojant viešąsias paslaugas taikyti įvairius į vartotoją orientuotus metodus, pvz., paslaugų modeliavimą, modeliavimu pagrįstą mąstymą ir pan. Šie metodai pirmenybę teikia vartotojui, o ne vien tik paslaugų teikėjui. Paslaugų naudojimą taip pat gali skatinti didesnis informacijos apie kitoje sienos pusėje teikiamas paslaugas prieinamumas.

Taip pat svarbu tinkamai išnaudoti vietos plėtros iniciatyvas, bendruomenės iniciatyvas, į paslaugų teikimą įtraukiant nevyriausybinį sektorį. Aktyvus vietos gyventojų dalyvavimas įvairiose bendruomenės iniciatyvose labai svarbus bet kurio regiono plėtrai. Programos teritorijoje vykdomos įvairios iniciatyvos, susijusios su piliečių įtraukimu į viešųjų paslaugų plėtrą, viešosios infrastruktūros daugiavfunkciškumo planavimą ir dalyvavimo biudžeto sudarymo procesuose skatinimą. Dalijimasis patirtimi ir gerąja praktika gali pagerinti ir padėti skleistį šias iniciatyvas, didinant atskaitomybę, efektyvumą ir geriau panaudojant finansavimą. Todėl reikia didinti pasitikėjimą vietos ir regionų valdžios institucijomis.

Latvijos ir Lietuvos vietos ir regionų valdžios institucijos ateinančiu planavimo laikotarpiu turės iš naujo apsvarstyti ir perorganizuoti savo darbą naujose teritorinėse ir teminėse aplinkose, atsirandančiose dėl Latvijos administracinės reformos ir pasikeitus regionų plėtros tarybų vaidmeniui Lietuvoje. Anksčiau vietos savivaldybių bendradarbiavimą per sieną trukdė tai, kad teritorija ir vietos valdžios institucijų skaičius Lietuvoje ir Latvijoje labai skyrėsi – Latvijoje šios institucijos buvo gerokai mažesnės nei Lietuvoje. Dėl 2021 m. įsigaliosiančios administracinės teritorinės reformos bendras Latvijos vietos valdžios institucijų skaičius (119) žymiai sumažės, tačiau išaugs jų dydis. Dėl reformos vietos valdžios institucijos taps panašaus dydžio, todėl iššūkiai ir galimybės taip pat bus labiau suderinamos, taigi padidės bendradarbiavimo galimybės ir pajėgumai. Šie procesai reikalauja naujų sprendimų ir papildomų administracinių pajėgumų. Dalyvavimas programoje gali suteikti valdžios institucijoms tarptautinio bendradarbiavimo patirties, padidinti jų gebėjimus ir paskatinti dalyvauti naujose, platesnėse partnerystėse ir bendradarbiavimo programose.

Ankstesnė įgyvendintų projektų patirtis

2014–2020 m. Programa finansavo keletą projektų, kuriais siekta pagerinti viešųjų paslaugų valdymą ir efektyvumą, stiprinti darbuotojų gebėjimus ir skatinti institucijų bendradarbiavimą. Keletas projektų buvo skirti savivaldybių valdymo gebėjimų stiprinimui ir savivaldybių paslaugų kokybės bei prieinamumo gerinimui, pvz., skatinant kurti savivaldybių paslaugų vertę gyventojams (į klientą orientuotas paslaugas), diegiant naujus metodus ir šiuolaikiškas elektronines paslaugas piliečiams ir plečiant galimybes naudotis šiomis paslaugomis kitoje valstybėje arba, paprasčiausiai, supaprastinant administracines procedūras, kad konkrečios paslaugos būtų veiksmingesnės ir prieinamesnės. Kituose projektuose buvo nagrinėjami platesni su valdymu susiję klausimai, pvz. teritorijų planavimo pajėgumų stiprinimas, labiau akcentuojant bendradarbiavimo per sieną perspektyvas strateginiame plėtros planavime ir taip

¹⁰ Ten pat.

¹¹ ES fondų investicijų į IKT poveikio vertinimas 2007–2013 m. planavimo laikotarpiu. PWC, 2018 m.

skatinant nuoseklų vystymąsi ir veiksmingą bendradarbiavimą tarp valstybių. Bendra gebėjimų stiprinimo veikla, įskaitant mokymus, susitikimus, darbo grupes ir keitimąsi patirtimi, padėjo kurti platformą Programoje dalyvaujančioms šalims, skatino keitimąsi informacija ir patirtimi, taip pat prisidėjo kuriant bendras funkcinio bendradarbiavimo per sieną platformas. Vykdamas šias iniciatyvas įgyta patirtis rodo, kad vis dar nėra pasiektas maksimalus tokios bendros veiklos potencialas. Įvairiems tarpvalstybiniais uždaviniais spręsti reikia nuolatinio prisitaikymo, abipusio mokymosi ir dalijimosi patirtimi, kuriant glaudesnius bendradarbiavimo tinklus ir skatinant funkcinio teritorinio bendradarbiavimo kūrimą.

Pagrindiniai bendri iššūkiai, susiję su demografija, teritorija ir valdymu:

- vietos ir regionų valdžios institucijos, spręsdamos gyventojų struktūros pokyčių, regioninių skirtumų, pasaulinių klimato pokyčių, poveikio aplinkai problemas, susiduria su panašiomis problemomis;
- dėl naujos teritorinės ir teminės apimties vietos ir regionų valdžios institucijos Programos teritorijoje turi ieškoti naujų sprendimų, o tai reikalauja papildomų administracinių gebėjimų;
- nepakankamai išnaudotas valdžios institucijų bendradarbiavimas neleidžia dalintis gerąja patirtimi, organizacinius gebėjimus ir daugiapakopį valdymą;
- nepakankamas visuomenės dalyvavimas priimant sprendimus vietos lygiu, lemiantis visuomenės nepasitikėjimą valdžios institucijomis.

Apibrėžtus bendrus iššūkius Programa spręs įgyvendindama 1 Programos prioritetą „Gebėjimų stiprinimas ir žmonių tarpusavio bendradarbiavimas“, kuris atitinka 1 konkretaus Interreg tikslo „Geresnis Europos bendradarbiavimo valdymas“, konkretų tikslą f) „Kiti veiksmai, kuriais remiamas geresnis bendradarbiavimo valdymas“.

Bendri investicijų poreikiai ir pagrindiniai tarpvalstybinio bendradarbiavimo akcentai

Bendrų iššūkių pripažinimas ir būtinybė gerinti viešojo sektoriaus institucijų gebėjimus juos spręsti, suteikia bendrą pagrindą viešųjų institucijų ir subjektų bendradarbiavimui per sieną vietos ir regionų lygiu kaimo vietovėse ir miestuose. Atsižvelgiant į šiuo metu ribotus tiesioginius ekonominius santykius ir siekiant išlaikyti tarpvalstybinius ryšius ir santykius, valstybinių institucijų ir subjektų bendradarbiavimas savivaldybių ir regionų lygiu tampa vis svarbesnis.

Bendradarbiavimo mechanizmų kūrimas per įvairius tinklus, mokymus ir dalijimąsi gerąja patirtimi yra toks pat svarbus kaip pats bendradarbiavimas. Šiuo metu nepakankamas vietos ir regioninių institucijų pajėgumai ir bendradarbiavimas per sieną yra svarbus veiksnys.

Bendruomenių ir žmonių, dirbančių įvairiose srityse, pavyzdžiui, sportas, socialinė apsauga, aplinkos apsauga, švietimas, amatai ar kita, bendradarbiavimas ir vietos lygio iniciatyvos abipus sienos gali prisidėti prie geresnio abiejų šalių tautų tarpusavio supratimo, nes taip sukuriama puikios galimybės žmonių ir bendruomenių sąveikai.

2.2. Gamta ir klimatas

Programos teritorija turtinga gamtiniu kapitalu, turi gausią biologinę įvairovę. Kraštovaizdis įvairus: miškai, upės, ežerai, pelkės, kalvos ir slėniai. Programos teritorijoje yra daug saugomų teritorijų, sukurtų siekiant užtikrinti vertingiausių ir nykstančių rūšių bei buveinių išsaugojimą ilguoju laikotarpiu. Daugelis šių vietų yra puoselėjamos gamtos paveldo teritorijos, turinčios didelę rekreacinę ir edukacinę reikšmę.

Programos teritorijoje Latvijoje „Natura 2000“ saugomų teritorijų tinklui priklauso trys nacionaliniai parkai (Raznos nacionalinis parkas Latgaloje, Slyterės nacionalinis parkas Kuržemėje ir Kemerų nacionalinis parkas, kurį dalijasi Kuržemė ir Žiemgala), keturi gamtiniai rezervatai (Krustkalnis ir Teicē Latgaloje ir Moricsala bei Grinē Kuržemės regione) ir kiti

gamtos draustiniai, gamtos parkai, saugomos kraštovaizdžio teritorijos, gamtos paminklai ir mikro draustiniai. Iš viso Latvijoje yra 333 „Natura 2000“ tinklui priklausančios teritorijos, kurios užima 12 proc. viso šalies ploto (Gamtos apsaugos agentūra, Latvija, 2020 m.)¹².

Programos teritorijoje Lietuvoje „Natura 2000“ saugomų teritorijų tinklui priklauso trys nacionaliniai parkai (Kuršių nerijos nacionalinis parkas Klaipėdos apskrityje, Žemaitijos nacionalinis parkas Telšių apskrityje ir Aukštaitijos nacionalinis parkas Utenos apskrityje), vienas gamtinis rezervatas (Kamanų gamtinis rezervatas Šiaulių apskrityje) ir daugybė regioninių parkų bei kitų saugomų teritorijų. Iš viso Lietuvoje „Natura 2000“ tinklui priklauso 84 paukščių apsaugai svarbios ir 481 buveinių apsaugai svarbios teritorijos, kurios užima 13 proc. viso šalies ploto.

Kalbant apie vandens išteklius, Latvija ir Lietuva dalijasi Baltijos jūros pakrante ir priekrantės vandenimis. Programos teritorijoje yra keturi upių baseinai. Dauguvos upės baseino rajonas, Ventos upės baseino rajonas ir Lielupės upės baseino rajonas yra Programos teritorijoje Latvijoje ir Lietuvoje. Nemuno upės baseino rajonui Lietuvoje priklausančios vandens telkiniai yra bendri su Baltarusija, Kaliningrado apskritimi (Rusija) ir Lenkija. Programos teritorijoje gausu tarptautinės svarbos pelkių (Ramsaro teritorijos), įskaitant Kamanų pelkę (Šiaulių apskritis) ir Nemuno deltą (Klaipėdos apskritis) Lietuvoje ir Papės pelkių kompleksą (Kuržemė), Lubanos pelkių kompleksą (Vidžemė ir Latgala) bei Teicės ir Pelacarės pelkes (Žiemgaloje, Latgaloje) Latvijoje.

Vertinama, kad ežerų ir upių ekologinė kokybė Lietuvoje viršija ES vidurkį. Tačiau apie pusė Lietuvos paviršinių vandens telkinių (51 proc. upių ir 40 proc. ežerų) nėra geros ekologinės būklės. Latvijos ežerų ir upių ekologinė kokybė yra žemesnė nei ES vidurkis, 79 proc. upių ir 77 proc. ežerų nėra geros ekologinės būklės. Pagrindinę apkrovą vandens telkiniams sudaro tarša maistmedžiagėmis ir cheminėmis (prioritetinėmis) medžiagomis iš nuotekų valymo įrenginių, žemės ūkio ir ūkinių miškų, o tai prisideda prie tokių neigiamų pasekmių kaip eutrofikacija ir biologinės įvairovės nykimas (Europos aplinkos agentūra, 2018 m.)¹³.

Klimato kaitos poveikis Programos teritorijoje apima ekstremalių meteorologinių reiškinių riziką (aukšta audrų, sniego ir sausros rizika), upių ir pajūrio potvynių riziką (reikšminga rizika Latvijoje ir aukšta rizika Lietuvoje) ir miškų gaisrų riziką (reikšminga rizika Latvijoje ir aukšta rizika Lietuvoje), kurių svarba sparčiai auga pastarąjį dešimtmetį. Pakrančių erozija, kurią sukelia kylantis jūros lygis ir padidėjęs audringumas, yra ypač rimta problema Latvijoje ir Lietuvoje ir gali turėti rimtų pasekmių turizmo ir poilsio sektoriui. Klimato pokyčiai taip pat lemia invazinių svetimų rūšių bei augalų, gyvūnų ir žmonių ligų plitimą, mažina socialinių ir ekologinių sistemų atsparumą (CASCADE, 2020 m.¹⁴; DR REGIO, 2019 m.¹⁵).

Europos žaliojo kurso strategijoje¹⁶, akcentuojant žiedinę ekonomiką, pabrėžiamas visuomenės poreikis pereiti prie darnesnio ir aplinkai draugiškesnio elgesio ir pripažinti aplinkosaugos problemas. Tačiau vos 43 proc. Latvijos gyventojų ir 54 proc. Lietuvos gyventojų asmeniškai ėmėsi veiksmų kovodami su klimato kaita, o tai yra mažiau nei 60 proc. ES vidurkis (Eurostatas, 2019 m.)¹⁷. Skatinant pokyčius ir siekiant ambicingų darnumo ir aplinkos apsaugos

¹² „Dabas aizsardzības pārvalde“ (2020 m.),

https://www.daba.gov.lv/public/lat/iadt/par_ipasi_aizsargajamam_dabas_teritorijam/

¹³ <https://www.eea.europa.eu/publications/state-of-water/>,

https://tableau.discomap.eea.europa.eu/t/Wateronline/views/WISE_SOW_Status/SWB_Status_Category?:embed=y&:showAppBanner=false&:showShareOptions=true&:display_count=no&:showVizHome=no

¹⁴ <https://www.cascade-bsr.eu/news/overview-climate-risk-drivers-hazards-and-consequences-baltic-sea-region-published>

¹⁵ Orientacinis Latvijos ir Lietuvos pasienio dokumentas, REGIO GD, 2019 m.

¹⁶ Europos Komisija. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. Europos žaliasis kursas. Bruselis, 2019-12-11

¹⁷ https://ec.europa.eu/clima/citizens/support_lv

tikslų, būtina dėti pastangas šviesti visuomenę apie aplinkosaugines vertybes, darnius principus ir sukurti naujus žmonių sąveikos su aplinka ir priklausomybės nuo jos principus.

Labai svarbus keitimasis informacija, abipusis mokymasis ir pažangiosios patirties valdyme perdavimas bei gamtinio kapitalo (pvz., žaliųjų zonų, biologinės įvairovės, žmonijai svarbių ekosistemų) tausojimas, nes Programos teritorijoje gausu ekosisteminių paslaugų, kurios turi didelę biologinę įvairovę. Tačiau Programos teritorijoje taip pat yra procesų, daugiausia susijusių su intensyvia ekonomine veikla, kurie ypač eikvoja gamtinį kapitalą, kelia pavojų paviršinio vandens kokybei, dirvožemio derlingumui ir skatina biologinės įvairovės nykimą. Abi šalys rizikuoja prarasti šias ekosistemines paslaugas ir biologinę įvairovę, kurios yra svarbi bendro regiono identiteto dalis. Neigiamas klimato kaitos poveikis, visuotinio atšilimo poveikis meteorologiniams reiškiniams ir neatsargi ekonominė veikla taip pat didina galimų nelaimių riziką. Neišnaudotas bendros veiklos potencialas tiriant ir šalinant kliūtis, susijusias su bendra gamtos apsauga ir ekosisteminių paslaugų naudojimo valdymu, taip pat su biologinės įvairovės išsaugojimu ir bendru nelaimių valdymu.

Ankstesnė įgyvendintų projektų patirtis

2014–2020 m. Programos parama buvo skirta darniai ir švariai aplinkai, vandens išteklių tvarumui, ekologiškoms transformacijoms ir atsparumui potvyniams bei kitoms nelaimėms skatinti. Šis dėmesys sukuria prielaidas tolesniam bendradarbiavimui, siekiant panaudoti pasiektus rezultatus ir didinti pastangas siekiant platesnio poveikio darnumui ir gamtos apsaugai.

Įgyvendinti keli novatoriški projektai, siekiant parengti bendras strategijas kovai su tarpvalstybinių upių baseinų (pvz., Ventos ir Lielupės) tarša ir dėl to atsirandančių teršalų srautu į Baltijos jūrą. Tačiau į antropogeninės taršos problemas bendruose tarpvalstybiniuose upių baseinuose dar nėra atsižvelgiama pakankamai ir daugiau pastangų abipus sienos turi būti nukreipta į įgyvendinamų (realistiškų), perspektyvių ir tvarių sprendimų tyrimus ir paieškas, veiksmų planų kūrimą ir įvairių dalyvių (politiką formatuojančių institucijų, pramonės, visuomenės bei aplinkosaugos specialistų) pritraukimą kovoti su taršos priežastimis.

Vykdyti bandomieji projektai, siekiant sukurti bendrą tinkamo ekologinio vandens nuotėkio (debito) stebėjimo metodiką, kuri būtų tinkama taikyti bendruose upių baseinuose, kurių biotos sudėtį ir ekosistemas neigimai veikia hidroenergijos gamyba. Šios žinios gali būti toliau naudojamos kuriant holistinius principus bendram ekologiškai tinkamam vandens nuotėkio valdymui visuose tarpvalstybiniuose upių baseinuose bei šviečiant ir plečiant supratimą apie šias problemas.

Buvo siekta pagerinti vietos ir regionų plėtros planuotojų ir aplinkosaugos specialistų pajėgumus, susijusius su integruotu žemumų upių valdymu vietos bei regionų mastu. Taip buvo suformuotas puikus bendradarbiavimo per sieną tinklas, toliau ateityje leisiantis didinti suinteresuotų pusių pajėgumus bei kurti bendrus pagrindus integruotam teritorijų valdymui ir kitų žaliųjų zonų plėtrai pasienio teritorijose.

Vienas iš projektų buvo skirtas senųjų sodo augalų veislių ir jų produktų, kaip svarbaus Programos teritorijos gamtos paveldo, išsaugojimui. Projekte atsiskleidė daug galimybių derinti gamtos apsaugos veiklą su darnaus agroturizmo plėtra.

Ankstesnėje programoje buvo pagerinti abiejų šalių valstybinių priešgaisrinių gelbėjimo tarnybų pajėgumai, siekiant kovoti su žmonių sukeltais ekstremaliais įvykiais, incidentais ir tarša didelės rizikos vietose (tokiose kaip Ignalinos atominė elektrinė), darančiais neigiamą poveikį bendrai tarpvalstybinei teritorijai.

Jelgavos ir Šiaulių miestai suvienijo pastangas plėtoti pajėgumus ir bendrą sistemą, kad būtų galima nustatyti galimą aplinkos ar žmogaus sukeltų nelaimių riziką, taršos prevenciją ir švelninimą. Nors projekte dalyvavo tik du miestai, yra didžiulis potencialas panaudoti šias

žinias platesniu geografiniu mastu abipus sienos aplinkos ir civilinės saugos, neigiamo poveikio aplinkai ir žmogui prevencijos ir nelaimių srityse.

Pagrindiniai bendri iššūkiai, susiję su klimato kaita ir gamtos išsaugojimu:

- nepatenkinama bendrų tarpvalstybinių vandens telkinių ir pakrančių vandenų būklė dėl taršos maistmedžiagėmis ir cheminėmis (prioritetinėmis) medžiagomis;
- didėjanti ekstremalių meteorologinių reiškinių, potvynių, sausrų, miškų gaisrų, pakrančių erozijos ir invazinių svetimų rūšių bei ligų plitimo rizika dėl klimato kaitos;
- biologinės įvairovės praradimas ir ekosisteminių paslaugų kokybės mažėjimas dėl taršos ir klimato kaitos padarinių;
- bendro požiūrio į biologinės įvairovės apsaugą, ekosisteminių paslaugų apsaugą ir prisitaikymą prie klimato kaitos trūkumas;
- nepakankamas visuomenės supratimas apie klimato kaitą ir aplinką tausojantį elgesį, t. y. tai, kaip žmonės gali teigiamai sąveikauti su gamta ir nuo jos priklausyti;
- dėl aplinkos taršos ir klimato pokyčių suintensyvėję iššūkiai gamtiniam kapitalui, ekosisteminiams paslaugoms ir biologinei įvairovei.

Apibrėžtus bendrus iššūkius Programa spręs įgyvendindama 2 Programos prioritetą „Žalias, atsparus ir darnus vystymasis“, kuris atitinka 2 politikos tikslo „Žalesnė, nuo mažo anglies dioksido kiekio technologijų prie nulinio anglies dioksido kiekio pereinanti ekonomika ir atspari Europa, skatinant teisingą perėjimą prie švarios energetikos, žaliąsias ir mėlynąsias investicijas, žiedinę ekonomiką, klimato kaitos švelninimą ir prisitaikymą prie klimato kaitos, rizikos prevenciją bei valdymą ir tvarų judumą mieste“:

- *konkretų tikslą iv) „Prisitaikymo prie klimato kaitos ir nelaimių rizikos prevencijos, atsparumo, atsižvelgiant į ekosisteminius metodus, skatinimas“;*
- *konkretus tikslas vii) „Gamtos, biologinės įvairovės ir žaliosios infrastruktūros apsaugos ir išsaugojimo, be kita ko, miestų teritorijose, ir mažinant visų rūšių taršą, stiprinimas“.*

Bendri investicijų poreikiai ir pagrindiniai bendradarbiavimo per sieną akcentai

Žvelgiant iš aplinkos ekosistemos perspektyvos, Programos teritorija yra gana vienytytė, aplinkos ir klimato kaitos iššūkiai, neigiamai veikiantys aplinką ir gamtą, turi neigiamą poveikį ne tik tam tikroms gyvenvietėms ar regionams, bet paprastai daro didelę įtaką didesnei tarpvalstybinei teritorijai. Bendradarbiavimas per sieną leis suburti tinklus ir platesnius analitinius pajėgumus, siekiant užtikrinti visapusišką ir sisteminių požiūrį į poveikį aplinkai ir klimato kaitos riziką, sukurti naujas bendras sumanaus ir darnaus valdymo, gamtinio kapitalo išsaugojimo ir atkūrimo sistemas, siekiant sustiprinti bendrą Programos tarpvalstybinės teritorijos atsparumą. Bendradarbiavimas per sieną padėtų integruoti aplinkos apsaugą, prisitaikymą prie klimato kaitos ir darnų vystymąsi per bendrą planavimą ir naujų žinių plėtojimą. Programos teritorijoje yra bendra Baltijos jūros pakrantė ir priekrantės vandenys, joje taip pat yra keturių upių baseinai, tad čia ypač svarbu skatinti bendrus darnaus vandens išteklių valdymo sprendimus. Bendruose upių baseinuose susiduriama su žmogaus ir įvairių pramonės šakų sukeltomis taršos problemomis, kurios daro neigiamą poveikį ekosistemoms ir biologinei įvairovei Programos teritorijoje. Apimami regionai negali taikyti pavienių sprendimų, nes taip bandoma susidoroti tik su dalimi taršos padarinių. Reikia suvienyti jėgas ir pajėgumus kuriant naujas sistemas ir metodus taršos priežastims šalinti ar mažinti ir kuriant tinkamas ir vieningas taršos stebėjimo sistemas. Be to, bendradarbiavimas per sieną turi didelį potencialą pagerinti bendrą valdymą ir galimybę naudotis gamtiniu kapitalu (pvz., ežerais, upių baseiniais, žuvų ištekliais) ir saugomomis teritorijomis (pvz., gamtos parkais). Abejose sienos pusėse turi būti dedamos bendros pastangos gerinti žaliąsias zonas, plėtoti žaliąją infrastruktūrą

ir gamtos procesais pagrįstus sprendimus, taip apsaugant ekosistemines paslaugas, tausojant gamtą ir prisitaikant prie klimato pokyčių.

2.3. Socialinė įtrauktis

Prieš COVID-19 krizę, bendra ekonominė padėtis Programos teritorijoje gerėjo, užimtumo lygis 2015–2019 m. augo. Tačiau jis vis tiek išliko žemesnis už šalies vidurkį (Latgalos regione Latvijoje užimtumo lygis buvo 64,0 proc., palyginti su 72,3 proc. šalies vidurkiu; Panevėžio ir Utenos apskrityse Lietuvoje – atitinkamai 63,4 proc. ir 63,5 proc., palyginti su 71,7 proc. šalies vidurkiu). Dėl tos priežasties, nedarbo lygis 2015–2019 m. mažėjo ir Latvijoje siekė 6,5 proc., o Lietuvoje – 6,3 proc. Tačiau Latgalos regione Latvijoje, Utenos, Panevėžio ir Šiaulių apskrityse Lietuvoje nedarbo lygis išliko aukštesnis nei šalies vidurkis (11 proc. Latgaloje, 10,6 proc. Utenos apskrityje, 8,5 proc. Panevėžio apskrityje ir 8,1 proc. Šiaulių apskrityje). Pastebėtina, kad nedarbas yra didesnis Programos teritorijos Latvijos dalyje.

Kalbant apie socialinę atskirtį, svarbu paminėti, kad ilgalaikis nedarbas išlieka reikšminga problema – Latgaloje jis siekė 6,5 proc., o Utenos apskrityje – 6,8 proc. Be to, Panevėžio apskrityje (3,8 proc.), Šiaulių apskrityje (3,7 proc.) ir Telšių apskrityje (3,1 proc.) Lietuvoje ilgalaikis nedarbo lygis yra aukštesnis nei šalies vidurkis (2,7 proc.).

Jaunimo nedarbo lygis yra aukštesnis už šalies vidurkį visuose Programos regionuose, išskyrus Klaipėdos apskritį (10,7 proc.), kurioje jaunimo nedarbo lygis yra tik šiek tiek žemesnis už šalies vidurkį (11,9 proc.).

Šie duomenys aiškiai parodo iššūkius su kuriais susiduria Programos teritorija, ypač pasienio regionai, kalbant apie ekonominę ir socialinę sanglaudą. Taigi, didelei abiejų šalių gyventojų daliai kyla skurdo rizika, jų pajamos, palyginti su kitais gyventojais, yra mažos. Skurdo rizikos lygis Latvijoje yra 21,6 proc., o Lietuvoje – 20,6 proc. (2019 m.) [1]. Latvijos regioniniai duomenys rodo, kad skurdo rizikos lygis Latgaloje (35,9 proc.) ir Kuržemėje (27,9 proc.) yra didesnis nei šalies vidurkis (21,6 proc.), o Žiemgaloje šiek tiek mažesnis (20,7 proc.). Lietuvoje skurdo rizikos lygis kaimo vietovėse yra daug aukštesnis (27,9 proc.) nei didžiuosiuose miestuose, t. y. Vilniuje, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje (14,0 proc.).

Be to, COVID-19 protrūkis neigiamai paveikė užimtumą. Latvijoje nedarbo lygis padidėjo nuo 7,0 proc. 2020 m. vasario mėn. iki 9,1 proc. 2021 m. kovo mėn. Lietuvoje nedarbo lygis padidėjo nuo 6,3 proc. 2020 m. vasario mėn. iki 8,9 proc. 2021 m. kovo mėn. Krizė dar skaudžiau paveikė pažeidžiamas gyventojų grupes. Pirmiausia todėl, kad pavojus jų sveikatai kyla dažniau. Antra, todėl, kad juos ypač skaudžiai palietė ekonominė krizė¹⁸. Didžiausias COVID-19 krizės poveikis numatomas vidutinės trukmės laikotarpiu, o neapibrėžtumą dar labiau didina antroji COVID-19 banga. Šiuo atžvilgiu vietos valdžios institucijos, esančios arčiau gyventojų, atlieka lemiamą vaidmenį socialinėje pažeidžiamiausių grupių, kurios fiziškai ir ekonomiškai yra labiau paveiktos pandemijos, apsaugoje¹⁹.

Galima daryti išvadą, kad pasaulinė pandemija sustiprino ilgalaikius iššūkius, susijusius su vienoda prieiga prie ekonominių galimybių. Dabartinė sveikatos krizė yra ypač sudėtinga atsižvelgiant į pasaulinę senėjančios visuomenės tendenciją, kadangi vyresni visuomenės nariai yra labiau pažeidžiami infekcijos, jiems dažniau pasireiškia ilgalaikiai neigiami padariniai. Didesnė demografinė našta darbingo amžiaus gyventojams, ypač kaimo bendruomenėse. Latvijoje 2020 m. daugiau nei 20 proc. gyventojų buvo vyresni nei pensinis amžius, o santykis didžiausias Latgalos (22,3 proc.), Kuržemės (21,5 proc.) regionuose, mažiausias – Žiemgalos (19,9 proc.). Lietuvoje šis santykis yra panašus. Lietuvoje 2020 m. 19,9 proc. gyventojų buvo vyresni nei pensinis amžius. Programos teritorijoje šis santykis svyruoja nuo 19,3 proc.

¹⁸ <http://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/the-territorial-impact-of-covid-19-managing-the-crisis-across-levels-of-government-d3e314e1/#section-d1e3035>

¹⁹ <http://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/the-territorial-impact-of-covid-19-managing-the-crisis-across-levels-of-government-d3e314e1/#section-d1e3035>

Klaipėdos, 20 proc. Telšių iki 21,4 proc. Šiaulių, 23,2 proc. Panevėžio ir 24,6 proc. Utenos apskrityse.

Didėja skirtumai tarp sostinių ir regionų, taip pat tarp miesto ir kaimo teritorijų, atsiranda teritorinė nelygybė gerovės, darbo vietų, švietimo, sveikatos priežiūros ir kitų paslaugų srityse. Dėl to vidiniai migracijos srautai Latvijoje ir Lietuvoje iš periferijos persikelia į sostinę ir jos apylinkes, o išorinė migracija yra orientuota į senąsias ES valstybes nares. Dėl gerovės ir plėtros galimybių nelygybės Programos regionai praranda darbingo amžiaus gyventojus ir patiria kvalifikuotos darbo jėgos nutekėjimą. Nors sidabrinės (senjorų) ekonomikos dalis auga, siekiama „gyventi nesenstant“, didėja ir sveikatos bei socialinių paslaugų paklausa. Socialinių paslaugų prieinamumas vis dar nėra optimalus atsižvelgiant į didėjančią paklausą, o socialinių paslaugų teikėjams, nepaisant ankstesnių pastangų, trūksta žmogiškųjų išteklių, ypač bendruomeninių socialinių paslaugų²⁰. Be to, suaugusiųjų dalyvavimas mokymėse išlieka mažesnis nei ES vidurkis (10,8 proc.). 2019 m. Latvijoje vos 7,4 proc., o Lietuvoje – vos 7,0 proc. suaugusiųjų mokėsi visą gyvenimą²¹. Tai aštrina ilgalaikes kvalifikuotos darbo jėgos prieinamumo problemas greitai besikeičiančioje ekonomikoje, ypač atsižvelgiant į vykstantį skaitmeninimo procesą. Iššūkiai nėra pasiskirstę tolygiai, nes skiriasi plėtros potencialas, galimybės ir suvaržymai, ypač pasienio regionuose, kurie yra ekonomiškai, socialiai ir demografiškai itin pažeidžiami.

Ankstesnė įgyvendintų projektų patirtis

2014–2020 m. Programa finansavo keletą projektų, siekiant sumažinti įvairių tikslinių grupių socialinę atskirtį, pvz., plėtoti pagyvenusių žmonių priežiūros paslaugas ir paslaugų prieinamumą žmonėms, turintiems specialiųjų poreikių; teikti pagalbą neįgaliesiems vaikams, kenčiantiems nuo socialinio nepritekliaus, nepilnavertiškumo, nepalankių sąlygų, lavinti jų socialinius įgūdžius ir kelti gyvenimo kokybę; plėtoti interaktyvią edukacinę erdvę, skirtą socialiai remtinų šeimų vaikų, neturinčių prieigos prie IT namuose, socialinei integracijai; padėti į rizikos grupes patenkančiam jaunimui, t. y. jauniems žmonėms iš socialiai remtinų šeimų, mokyklos nebaigusiems jaunuoliams, priklausomybių ar teistumą turintiems jauniems žmonėms; kovoti su neįgalųjų, į rizikos grupes patenkančių vaikų, jaunimo, pagyvenusių žmonių ir kt. socialine atskirtimi. Projekto dalyviai patvirtino, kad paramos gavėjams reikalingos visos projekte sukurtos ir teikiamos paslaugos, nes, nesant alternatyvų, projektai užpildo esamos sistemos spragas ir padeda gerinti bendrą pažeidžiamų grupių socialinę įtrauktį.

Nepaisant įdėtų pastangų, sektoriaus poreikiai išlieka labai aktualūs, o paslaugos daugelyje bendruomenių – nepakankamai išvystytos. Taip pat reikia laiku ir iniciatyviai reaguoti į naujus iššūkius, kuriuos sukėlė COVID-19 krizė, kad visuomenė būtų kuo atsparesnė ir gebėtų atsverti neigiamą poveikį.

Pagrindiniai bendri iššūkiai, susiję su socialine įtrauktimi:

- nepakankamai išvystytos, pritaikytos ir prieinamos socialinės paslaugos (įskaitant pagyvenusiems žmonėms, gyvenantiems su negalia, socialiniu nepriteklumi ir nepalankiomis sąlygomis), ypač mažiausiai išsivysčiusiuose, tolimiausiuose Programos teritorijos pasienio rajonuose;
- nepakankamai išvystyti ir (arba) neveiksmingi socialiai remtinų grupių (įskaitant jaunimą ir ilgalaikius bedarbius) integracijos į darbo rinką sprendimai, kuriuos dar labiau pablogino COVID-19 krizė;

²⁰ <https://www.kurzemesregions.lv/wp-content/uploads/2019/07/KPR-DI-plans-grozits-apstipr-072019.pdf>;
https://www.lpr.gov.lv/wp-content/uploads/2019/latgales-planosanas-regiona-deinstitutionalizijas-plans-2017-2020-gadam-ar-grozijumiem-apstiprinats-socialo-pakalpojumu-attistibas-padome-2019-gada-27-decembri/LPR-DI-plans_ar-grozijumiem_nr.-2_2019.pdf; <https://www.zemgale.lv/attistibas-planosana/planosanas-dokumenti/category/41-zemgales-planosanas-regiona-deinstitutionalizijas-plans-2017-2020>

²¹ Šalies lygio duomenys

- organizacijų, dalyvaujančių teikiant socialines paslaugas, gebėjimų ir žinių trūkumas, kuriant efektyvesnes ir iniciatyvesnes paslaugas;
- sąmoningumo trūkumas ir egzistuojantys stereotipai apie socialiai remtinas grupes ir jų galimybes integruotis į visuomenę.

Apibrėžtus bendrus iššūkius Programa spręs įgyvendindama 3 Programos prioritetą „Sąžininga ir įtrauki visuomenė“, 4 politikos tikslo „Socialiai atsakingesnė ir įtraukesnė Europa, įgyvendinant Europos socialinių teisių ramsį“ konkretų prioritetą iii) „Marginalizuotų bendruomenių, mažas pajamas gaunančių namų ūkių ir nepalankioje padėtyje esančių grupių, įskaitant specialiųjų poreikių turinčius asmenis, skatinimas, vykdant integruotus veiksmus ir socialines paslaugas“.

Bendri investicijų poreikiai ir pagrindiniai tarpvalstybinio bendradarbiavimo akcentai

Šiame kontekste Programa teiks svarbią, nors ir netiesioginę, paramą šiems pasauliniams iššūkiams spręsti ir padės Programos teritorijoje esančioms bendruomenėms tapti atspariomis, bendradarbiaujančiomis, įtraukiomis, nestokojančiomis išteklių. Socialinių paslaugų prieinamumas, grindžiamas bendruomenių vidaus ištekliais, yra esminiai veiksniai siekiant sumažinti tam tikrų socialinių grupių, pvz., pagyvenusių žmonių, vaikų iš socialiai remtinų šeimų, neįgaliųjų ir kaimo gyventojų, kuriems gresia ekonominė ir socialinė atskirtis, socialinį pažeidžiamumą. Tokius ambicingus tikslus galima pasiekti atitinkamomis nacionalinėmis politikos priemonėmis, o Programa gali prisidėti prie šių tikslų įgyvendinimo remdama iniciatyvas, skatinančias šių grupių socialinę įtrauktį ir integraciją, naujų paslaugų ir priemonių kūrimą ir naujų sprendimų išbandymą, taip pat, stiprinant visų suinteresuotų šalių gebėjimus.

Programa sieks padėti panaikinti gyventojų skaičiaus mažėjimą Programos regionuose ir pagerinti čia gyvenančių žmonių sąlygas. Taigi, siekiant pagerinti socialinę sanglaudą ir socialinį mobilumą, siūloma susitelkti į jaunimą, įskaitant bedarbius, socialiai pažeidžiamus, ekonomiškai nepasiturinčius ir geografiškai apribotus jaunos gyventojus. Turint omenyje didelę pensinio amžiaus gyventojų procentinę dalį ir senėjančios visuomenės bendrą demografinę tendenciją, Programa taip pat atsižvelgs į šių socialinių grupių poreikius, ypač tose srityse, kuriose paslaugos nėra prieinamos ar optimalios dėl žemo gyventojų tankumo ir geografinio atstumo nuo ekonominių centrų (pvz., mobiliosios paslaugos). Programa taip pat gali padėti priešpensinio ir pensinio amžiaus gyventojams įsilieti į sidabrinę (senjorų) ekonomiką – nors ekonominė veikla yra svarbus veiksnys siekiant sumažinti skurdo riziką, ji taip pat gali reikšmingai prisidėti prie dalyvaujančių asmenų socialinės įtraukties, didindama socialinį, žmogiškąjį ir finansinį dalyvių kapitalą.

Įgyvendinant tarpvalstybinį bendradarbiavimą, kuris galėtų sukelti sprendimų išplitimą abipus sienos, hibridizaciją ir naujų elgesio ir mąstymo būdų išradimą, konfrontacija dėl skirtingų standartų, procedūrų, administracinių kultūrų gali paskatinti kurti novatorišką praktiką ir veiksmingas priemones, kurios sujungtų arba naujai interpretuotų kai kuriuos nacionalinių sistemų aspektus.

Taigi, reikia ieškoti naujų ir patobulintų sprendimų, įtraukiant platų suinteresuotųjų šalių ratą. Pvz., socialinės įmonės, be kita ko, gali būti priemonės šiam poreikiui patenkinti. Vis dar nepakankamai suprantama vietos ir regionų valdžios institucijų, vietos veiklos grupių ir kitų visuomenės iniciatyvų, skatinančių socialinį verslumą, bendradarbiavimo ir tinklų kūrimo svarba, be to, Programos teritorijoje yra palyginti nedidelis socialinių įmonių skaičius (2019 m. – 52²²). Šios ir panašios iniciatyvos gali suteikti pridėtinės vertės mažiausiai išsivysčiusiose, tolimiausiose Programos teritorijos pasienio zonose, kurios susiduria su

²² „SAFEGE Baltija“ (2021 m.), socialinio verslumo sektoriaus padėtis. Interreg V-A Latvijos ir Lietuvos bendradarbiavimo per sieną programos regiono ataskaita. Latvijos Respublikos aplinkos apsaugos ir regioninės plėtros ministerija

sunkumais užtikrinamos paslaugų prieinamumą. Šiuo požiūriu socialinio verslumo ekosistemą sudarančios suinteresuotosios šalys kartu su kitomis viešojo ir privataus sektoriaus suinteresuotosiomis šalimis gali parengti bendrus sprendimus šiai spragai pašalinti abejose sienos pusėse²³.

2.4. Turizmas

Tiek Latvija, tiek Lietuva paveldėjo turtingus gamtos ir kultūros išteklius, išlaikančius unikalų identitetą pasauliniame kraštovaizdyje. Programos teritorijoje yra nepaliesta gamta, pajūris, architektūra, gastronomija, senovės amatai, šiuolaikinės kultūros išraiškos formos ir įvairios religijos. Joje yra dvi UNESCO pasaulio paveldo vietos: Struvės geodezinio lanko taškai Jekabpilyje (Žiemgaloje) ir Gireišiuose (Panevėžio apskrityje) bei Kuršių nerijos kultūrinis kraštovaizdis (Klaipėdos apskrityje). Latvijos UNESCO pasaulio paveldo vietų sąrašė įtrauktas gamtos parkas „Dauguvos vingiai“ Latgaloje. Be to, į preliminarų sąrašą neseniai buvo įtraukti Grobiņos archeologinis ansamblis ir Kuldyga (abu Kuržemėje).

Be materialaus paveldo, yra ir unikalus nematerialus paveldas. Į UNESCO Reprezentatyvųjų žmonijos nematerialaus kultūros paveldo sąrašą įtrauktos Baltijos šalių dainų ir šokių šventės, sutartinės, lietuviškos polifoninės dainos iš šiaurės rytų Lietuvos ir kryždirbystė, plačiai paplitusi kryžių ir altorių gaminimo tradicija, taip pat, šių kryžių ir su jais susijusių ritualų pašventinimas Lietuvoje. Suitų kultūrinė erdvė (Kuržemė) UNESCO pripažinta kaip nematerialus kultūros paveldas, kurį reikia skubiai apsaugoti.

Programos teritorijoje yra kelios populiariausios turizmo vietovės: Baltijos jūros pakrantė, Ventspilio, Liepojos ir Daugpilio miestai, gamtos parkas „Dauguvos vingiai“ Latgaloje ir Rundalės rūmai Žiemgaloje; Lietuvoje – Birštono, Neringos ir Palangos kurortai, Aukštaitijos nacionalinis parkas, Anykščių, Kretingos ir Kėdainių miestai. Šie gamtos ir kultūros paveldo objektai yra gana arti, tačiau teikia įvairios patirties ir galėtų padėti plėtoti darnų turizmą Programos teritorijoje.

Turizmas vaidina vis didesnę vaidmenį Programos teritorijos ekonomikoje. 2019 m. kelionių ir turizmo indėlis į šalies BVP Latvijoje siekė 7,6 proc., o Lietuvoje – 5,5 proc. Kalbant apie užimtumą, Latvijoje kelionės ir turizmas sudarė 8,3 proc., o Lietuvoje – 5,8 proc. užimtumo (Pasaulio kelionių ir turizmo taryba, 2020 m.). 2019 m. Programos teritoriją aplankė 533 tūkst. užsienio turistų. Beveik pusė jų vyko į Klaipėdos apskritį (46 proc.). Kuržemė priėmė 18 proc., Šiaulių apskritis – 11 proc., o Latgala – 9 proc. turistų, atvykusių į Programos teritoriją.

Kiekvienas turistas viešbučiuose ir kitose turistinėse apgyvendinimo įstaigose praleido vidutiniškai 2,0 naktis. Bendras naktų, praleistų viešbučiuose ir kitose turistinėse apgyvendinimo įstaigose, skaičius siekė 1,1 mln. Pažymėtina, kad nuo 2015 m. iki 2019 m. nakvynių, praleistų turistinėse apgyvendinimo įstaigose, skaičius Programos teritorijoje išaugo 34 proc. Latvijoje šis padidėjimas buvo didesnis nei Lietuvoje (atitinkamai 59 proc. ir 26 proc.). Šie duomenys taip pat atspindi kelių priemonių ir dalyvių, kuriuos, be kita ko, rėmė ankstesnių programavimo periodų Latvijos ir Lietuvos bendradarbiavimo per sieną programos, kurios istoriškai palaikė turizmo plėtrą šiame regione, pastangas. Nepaisant to, iššūkiškai pozicijuoti Programos teritoriją kaip vietą patrauklią tarptautiniams turistams išlieka. Turistų srautą taip pat veikia sezoninis disbalansas – ir toliau susiduriama su iššūkiiais pritraukti lankytojus ne sezono metu ir ilginti viešnagės trukmę (2,1 nakvynės vienam užsienio turistui iki COVID-19 krizės).

Programos teritorija yra gana arti didesnių miestų, visų pirma, Rygos ar Vilniaus, ir dažnai turistai Programos teritorijoje lankosi leisdamiės į vienos dienos kelionę ar tiesiog aplankydami vieną turizmo objektą ar vietovę. Vėliau jie grįžta į didesnę miestą, kuriame yra

²³ „SAFEGE Baltija“ (2021 m.), socialinio verslumo sektoriaus padėtis. Interreg V-A Latvijos ir Lietuvos bendradarbiavimo per sieną programos regiono ataskaita. Latvijos Respublikos aplinkos apsaugos ir regioninės plėtros ministerija

daugiau turizmo paslaugų ir lankytinų vietų. Pavyzdžiui, Šiaulių apskrityje 2018 m. apsilankė daugiau nei 415 tūkst. lankytojų, tačiau iš jų čia nakvojo vos 101 tūkst. Be to, turistai pirmenybę teikia vietovėms aplink pagrindinius transporto maršrutus (pvz., „Via Baltica“). Nors Programos teritorijoje turizmo paslaugų ir objektų yra ir atokiau nuo pagrindinių transporto magistralių, jie mažiau reklamuojami ir atitinkamai mažiau lankomi turistų. Šios kaimo vietovės tebėra mažiau paklausios turistų tarpe ir labiau pažeidžiamos. Didžioji dalis turistų nėra pakankamai motyvuoti ir informuoti, kad pasirinktų savo kelionės maršrutams mažesnius kelius ir mažiausiai paklausias kaimo vietas.

Nepaisant turtingo paveldo ir išteklių, turizmo paslaugos, ypač interaktyvios paslaugos, nėra pakankamai išvystytos. Turistai, kaip ir apskritai visuomenė, labiau orientuojasi į IRT ir naudoja įvairius IT sprendimus. Įvairiuose tyrimuose^{24,25,26} pabrėžiamas didelis IT sprendimų panaudojimo potencialas kuriant naujas lankytinas vietas turistams arba naujus modernius sprendimus, skirtus populiarinti vietos turizmo pramogą, siekiant motyvuoti turistus daugiau dienų praleisti Programos teritorijoje. Interaktyvūs, garso, vaizdo ir 3D sprendimai, pateikiantys informaciją apie lankytinas vietas, objektus, kultūros ir istorinio paveldo objektus, gali išplėsti interaktyvų turinį naujais turizmo pasiūlymais, apimti didesnes geografines vietas ir užtikrinti geresnę turizmo objektų prieinamumą neįgaliesiems. IT sprendimai suteikia galimybę reguliariai atnaujinti nematerialiojo turizmo pasiūlą pritraukiant grįžtančius ar pakartotinai besilankančius turistus, suteikia turistams naujos patirties²⁷.

Tiesioginis COVID-19 krizės poveikis turizmo sektoriui yra milžiniškas, o ilgalaikis poveikis vis dar nežinomas. Apgyvendinimas, pramogos ir poilsis yra vienos labiausiai nukentėjusių ekonominių veiklų. Latvijoje užsienio turistų skaičius 2020 m., palyginti su 2019 m., sumažėjo 63 proc., o Lietuvoje – 73 proc.²⁸. Norint stabilizuoti turizmo sektorių po COVID-19 protrūkio, reikia paramos stiprinant vietos turizmo paslaugų teikėjus, skatinant bendrus turizmo pasiūlymus ir pritraukiant užsienio turistus.

Be to, į COVID-19 taip pat galima pažiūrėti kaip į galimybę apmąstyti, pergaltoti ir perorganizuoti sektorių taip, kad būtų kuriamas sveikesnis ir darnesnis požiūris. Pvz., per COVID-19 protrūkį padidėjo natūralių rekreacinių galimybių, įskaitant turizmo maršrutus, kelius ir takus ekologiškai reikšmingose ir specialiai saugomose gamtos teritorijose, poreikis. Gamtos teritorijos, įskaitant saugomas teritorijas ir gamtos parkus, taip pat gali padėti spręsti sveikatos problemas, įskaitant psichinę sveikatą. Šios teritorijos jau pripažintos „prevenciniais sveikatos priežiūros centrais“ ir „sveikatos centrais“, skirtais mažinti stresą ir palaikyti kasdieninę savijautą, taip pat suteikia erdves veiksmingam gydymui ir reabilitacijai. Šiose teritorijose vyksta vis daugiau su sveikata ir sveikatinimu susijusių veiklų²⁹.

Dabartinė krizė taip pat paskatino labiau vertinti ir imtis darnaus gyvenimo būdo ir darbo. Vis labiau pripažįstama kokybė, o ne kiekybė, didėja įtraukesnių ekonominių sistemų ir veiklos, kuri tarnauja žmonėms ir planetai, paklausa. Šių ambicijų įgyvendinimas yra ilgas kelias, į kurį

²⁴ Jung, T., tom Dieck, M. C., Moorhouse, N., & tom Dieck, D. (2017 m., sausis). Tourists' experience of Virtual Reality applications. 2017 m. IEEE tarptautinė vartotojų elektronikos konferencija (ICCE) (p. 208–210). IEEE.

²⁵ Jiménez-Barreto, J., Rubio, N., Campo, S., & Molinillo, S. (2020 m.). Linking the online destination brand experience and brand credibility with tourists' behavioral intentions toward a destination. *Tourism Management*, 79, 104101.

²⁶ Jeong, M., & Shin, H. H. (2020 m.). Tourists' experiences with smart tourism technology at smart destinations and their behavior intentions. *Journal of Travel Research*, 59(8), 1464-1477.

²⁷ Caldeira, A. M., & Kastenholz, E. (2018 m.). Tourists' spatial behaviour in urban destinations: The effect of prior destination experience. *Journal of Vacation Marketing*, 24(3), 247-260.

²⁸ <https://www.lithuania.travel/en/news/tourism-statistics>

²⁹ ten Brink P., Mutafoğlu K., Schweitzer J.-P., Kettunen M., Twigger-Ross C., Kuipers Y., Emonts M., Tyrväinen L., Hujala T., Ojala A. (2016 m.) The Health and Social Benefits of Nature and Biodiversity Protection – Executive summary. Ataskaita Europos Komisijai (ENV.B.3/ETU/2014/0039), Europos aplinkos politikos institutas, Londonas / Briuselis.

įtraukiamos visos suinteresuotosios šalys. Šiuo požiūriu Programa gali suteikti erdvės praktikos vertinimui, skatinti vartotojų elgsenos, socialinio suvokimo pokyčius ir numatyti tvarių sprendimų, kurie tarnautų šalies ekonomikai, vietos suinteresuotosioms šalims ir bendruomenėms, kūrimo priemones. Labai svarbu, kad pramonė ir suinteresuotosios šalys ne tik sutelktų dėmesį į esamus turistų poreikius, bet ir į turizmo vietų plėtrą, laikydamosi darnumo principų ir išsaugodamos turimą gamtinį kapitalą, kraštovaizdį ir biotopus³⁰. Vertės kūrimas ir žinių plėtojimas laikomi pagrindiniais turizmo sektoriaus iššūkiais, kurie suteiktų ekonominę vertę ir kartu kurtų vertę visuomenei.

UNESCO paskelbė 2021-uosius tarptautiniais kūrybiškos ekonomikos darniam vystymuisi metais, siekiant pabrėžti kūrybiškumo gebėjimą kurti atsparumą pandemijos metu ir dalytis gerąja praktika bei patirtimi, didinti žmogiškųjų išteklių pajėgumus, skatinti palankią aplinką visais lygmenimis ir spręsti kūrybos ekonomikos iššūkius. Šiuo požiūriu kūrybinės industrijos taip pat turėtų būti laikomos svarbiomis suinteresuotosiomis šalimis platesniame turizmo sektoriaus žemėlapyje ir galėtų padėti jam tapti atsparesniu būsimų krizių kontekste.

Po krizės reikia atgaivinti pramonės šakas, kad būtų galima toliau teikti indėlį į nacionalinę ekonomiką ir pragyvenimą vietos suinteresuotosioms šalims ir bendruomenėms, padedant turizmo sektoriui tapti neatsiejama darnaus vietos ekonomikos vystymosi dalimi.

Ankstesnė įgyvendintų projektų patirtis

Sveikintina, kad įvairūs turizmo sektoriaus veikėjai jau yra užmezgę bendradarbiavimo ryšius dalyvaudami 2014–2020 m. Programos projektuose. Šio periodo Programa skatins iniciatyvas, kuriose rengiami bendri bendradarbiavimo modeliai, kuriami ir populiarinami bendri turizmo produktai. Bendradarbiavimas per sieną leidžia kurti ilgesnius ir įvairesnius turizmo maršrutus ir kryptis, skatinančius žmones ilgiau (ne mažiau kaip 2 dienas) praleisti Programos teritorijoje, taip padidinant regionų turizmo ir kitų susijusių verslo sektorių ekonominį potencialą.

Bendradarbiavimo per sieną projektais lankytinos vietos ir turizmo produktai gali būti orientuojami į konkrečias (nišines) keliautojų ir turistų grupes, pavyzdžiui, sporto turistus, kūrybinį turizmą, istorinės patirties mėgėjus, kulinarinės patirties ieškotojus, senjorų grupes, šeimas su mažais vaikais ir kt. Toks specifinis turizmo vietų ir pasiūlymų išdėstymas leis tiksliau pasiekti konkrečias keliautojų grupes. Tai taip pat leidžia plėtoti ir reklamuoti konkrečius turizmo pasiūlymus kiekvienam sezonui, taip sumažinant neigiamą sezoniškumo poveikį turizmo sektoriuje.

Pagrindiniai bendri su turizmu susiję iššūkiai:

- mažas konkurencingumas ir pridėtinė vertė bei nepakankamas turizmo per sieną pasiūlymų ir infrastruktūros pozicionavimas;
- bendrų pastangų populiarinant Programos regioną kaip patrauklią turistams lankytis vietovę trūkumas, ypač silpnas Programos regiono pripažinimas tarptautinėje turizmo aplinkoje;
- nepakankamas bendradarbiavimas ir jungtys su tarptautiniais turizmo tinklais bei keliaujančiųjų transporto jungtimis, ypač Baltijos jūros regione ir Šiaurės Europoje;
- nepakankamas gamtos ir kultūros paveldo panaudojimas darnaus turizmo vystymui, siekiant padidinti vietos bendruomenių pragyvenimo lygį;
- vietos bendruomenės ir suinteresuotosios pusės (pvz., amatininkai, kaimo gamintojai ir kt.) nepakankamai aprūpinti ir nedalyvauja kuriant bei teikiant turizmo paslaugas, ypač naudojant šiuolaikines ir interaktyvias technologijas.

³⁰ Tambovceva, T., Atstaja, D., Tereshina, M., Uvarova, I., & Livina, A. (2020 m.). Sustainability challenges and drivers of cross-border greenway tourism in rural areas. *Sustainability*, 12(15), 5927.

Apibrėžtus bendrus iššūkius Programa spręs įgyvendindama 4 Programos prioritetą „Ekonominis turizmo ir paveldo potencialas“, kuris atitinka 4 politikos tikslo „Socialiai atsakingesnė ir įtraukesnė Europa, įgyvendinant Europos socialinių teisių ramstį“, konkretų prioritetą vi) „Kultūros ir darnaus turizmo vaidmens ekonominės plėtros, socialinės įtraukties ir socialinių inovacijų srityse stiprinimas“.

Bendri investicijų poreikiai ir pagrindiniai bendradarbiavimo per sieną akcentai

Kadangi įvairūs turizmo ir paveldo objektai Programos teritorijoje nepakankamai integruoti (pvz., į vieną maršrutą ar tinklą, bendrą turizmo paketą ar pasiūlymą), Programos teritorijoje besilankantys turistai aplanko tik vieną ar kelias populiariausias turistines vietas, užuot keliavę tinkamai suplanuotais ir reklamuojamais turizmo maršrutais, kuriuose įrengtos būtinos maitinimo, apgyvendinimo ir kitos turizmo paslaugos. Siekiant įtraukti naujus, mažus operatorius ir bendruomenes, galinčias pasiūlyti unikalią patirtį, reikia sukurti naują pasiūlą, kuri neapsiribotų tradiciniais, per daug lankomais objektais. Sprendimų reikia ieškoti bendrai, pavyzdžiui, kuriant ir skatinant patrauklius bendrus turizmo paslaugų paketus, kurie motyvuotų turistus išbandyti naujas turizmo galimybes ir lankytinas vietas mažiau paklausiose ir labiau pažeidžiamose kaimo teritorijose.

Sukūrus bendrus turizmo maršrutus ir kitas turizmo paslaugas, kurios yra neįprastos, patrauklios ir interaktyvios, gali pasikeisti turistų elgesys, paskatinant juos rinktis ilgesnes turistines keliones pasienio maršrutais, apsistojant daugiau nei vieną dieną Programos teritorijoje. Dirbant išvien abipus sienos, projektais galėtų būti sukuriamos paklausesnės ir konkurencingesnės turizmo paslaugos nei didesniuose miestuose.

Tikimasi, kad tokie projektai turės dauginamąjį poveikį vietos ekonomikai, skatindami turistus daugiau išleisti kitų susijusių verslo sričių (pvz., kūrybinių industrijų) produktams ir paslaugoms, ir taip kaupti vietos verslininkų vertę Programos regione.

3. Papildomumas ir sinergija su kitomis paramos priemonėmis

Programos strategijoje sprendžiami visam Programos regionui bendri teritoriniai uždaviniai ir išnaudojamos plėtros galimybės. Strategija atspindi bendrus iššūkius, poreikius ir galimybes, kurias galima veiksmingai spręsti bendradarbiaujant šiame pasienio regione.

Programa prisidės įgyvendinant Europos Sąjungos, Latvijos ir Lietuvos strateginius dokumentus. Programa remis ES Baltijos jūros regiono strategijos įgyvendinimą, visų pirma, „Padidinti gerovę“ ir „Apsaugoti jūrą“ tikslus. Kalbant apie politikos sritis, programa prisidės prie „Turizmo“, „Kultūros“, „Sveikatos“ ir „Saugos“ sričių.

Programa padės įgyvendinti nacionalines Latvijos strategijas – 2021–2027 m. nacionalinį plėtros planą, Latvijos darnaus vystymosi strategiją iki 2030 m. „Latvija 2030“ ir regionines strategijas. 2021–2027 m. Latvijos nacionalinis plėtros planas (NPP2027) yra pagrindinis vidutinės trukmės nacionalinės plėtros planavimo dokumentas. Jame numatyti keturi strateginiai tikslai: lygios galimybės, produktyvumas ir pajamos, socialinis pasitikėjimas ir regioninė plėtra. Pagal NPP2027 regioninė plėtra yra ilgalaikio subalansuoto šalies augimo pagrindas, mažina socialinius ir ekonominius regionų skirtumus, kuria sąlygas naujoms darbo vietoms ir puoselėja kiekvieno regiono unikalumą. Prioritete „Kokybiška gyvenamoji aplinka ir regioninė plėtra“ numatyta, kad Latvija pereina prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos, gerina pagrindinių paslaugų (transporto, būsto, elektros ir skaitmeninių paslaugų) kokybę ir prieinamumą visuose regionuose, saugo biologinę įvairovę ir palaiko švarią ir kokybišką aplinką.

Programa taip pat prisidės įgyvendinant nacionalines Lietuvos strategijas – 2021–2030 m. Nacionalinį pažangos planą, Nacionalinę pažangos strategiją „Lietuva 2030“ ir regionines strategijas. „Lietuva 2030“ orientuota į tris sritis: sumani visuomenė, sumani ekonomika ir sumanus valdymas. Kalbant apie regioninę plėtrą, „Lietuva 2030“ siekia užtikrinti aukštą gyvenimo kokybę ir galimybes įsidarbinti visiems šalies gyventojams, nepriklausomai nuo to,

kur žmogus gyvena. 2021–2030 m. Nacionalinis pažangos planas – tai dokumentas, apimantis 10 strateginių tikslų ir tris horizontaliuosius principus: darnus vystymasis, inovatyvumas (kūrybingumas) ir lygios galimybės visiems. Strateginiu tikslu „Tvariai ir subalansuotai vystyti Lietuvos teritoriją ir mažinti regioninę atskirtį“ siekiama geografiškai subalansuoto ekonomikos vystymosi, pritraukiant investicijas, kurios sukurtų kokybiškas darbo vietas regionuose, ir skatinant nuotolinį darbą bei mobiliąs darbo formas. Prioritetu taip pat siekiama užtikrinti aukštos kokybės viešąsias paslaugas ir viešųjų paslaugų infrastruktūrą visiems Lietuvos piliečiams ir skatinti naujos kartos integruotas bendruomenines paslaugas.

Programa papildo abiejų šalių ES fondų veiksmų programas, nes joje ypač akcentuojama bendradarbiavimo per sieną kuriama pridėtinė vertė. Taigi ji gali padėti įgyvendinti unikalias bendras vietos ar regionų iniciatyvas, sprendžiančias bendrus iššūkius abejose šalyse. Programa prisidės prie kitų šios srities Interreg programų įgyvendinimo, užtikrindama platesnį bendradarbiavimo per sieną ir tarptautinio bendradarbiavimo iniciatyvų ir sprendimų mastą. Ši sinergija gali labai paskatinti įvairių regionų bendradarbiavimą sprendžiant bendrus iššūkius už šios Programos teritorijos ribų.

1.3 Pasirinktų politikos tikslų ir konkrečių INTERREG tikslų, juos atitinkančių prioritetų, konkrečių tikslų ir paramos formų pagrindimas, aptariant, kai tikslinga, trūkstamas tarpvalstybinės infrastruktūros grandis

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies c punktas

1 lentelė

Pasirinktas politikos tikslas arba pasirinktas konkretus Interreg tikslas	Pasirinktas konkretus tikslas	Prioritetas	Pasirinkimo pagrindimas
Konkretus Interreg tikslas	f) kiti veiksmai, kuriais remiamas geresnis bendradarbiavimo valdymas	1. Gebėjimų stiprinimas ir žmonių tarpusavio bendradarbiavimas	<p>Konkreto Interreg tikslo poreikių ir problemų analizė išsamiai aprašyta skyriuje „Demografija, teritorija ir valdymas“. Apibendrinti pagrindiniai poreikiai ir galimybės:</p> <ul style="list-style-type: none"> Dėl populiacijos struktūros, senėjimo, gyventojų srautų iš kaimo vietovių į didesnius centrus ir mažėjančios populiacijos (ypač kaimo ir atokiose vietovėse), abipus sienos esančios regioninės ir vietos institucijos bei subjektai susiduria su panašiais iššūkiais. Šie procesai kuria spaudimą valdžios institucijoms išlaikyti viešųjų paslaugų kokybę ir prieinamumą. Bendrų iššūkių pripažinimas ir būtinybė gerinti viešojo sektoriaus institucijų gebėjimus

			<p>suteikia bendrą pagrindą viešojo sektoriaus institucijų ir subjektų bendradarbiavimui vietos ir regionų lygiu, kaimo vietovėse ir miestuose.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Naujos teritorinės ir teminės apimtys vietos ir regionų valdžios institucijoms Programos teritorijoje kelia naujus iššūkius ir reikalauja papildomų administracinių gebėjimų, kuriuos galima užtikrinti bendradarbiaujant per sieną. • Tyrime (2020 m.) dalyvavusios suinteresuotosios pusės kaip svarbiausius iššūkius nurodė vietos ir regioninių institucijų pajėgumų trūkumą ir nepakankamą bendradarbiavimą³¹. • Norint didinti pasitikėjimą, reikia aktyvesnio visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus vietos lygiu. Gerąja visuomenės dalyvavimo ir daugiapakopio valdymo praktika gali būti dalijamasi ir ji gali būti skleidžiama abipus sienos. • Programos teritorija vienija skirtingas etnines grupes su savo tradicijomis. Šios grupės sukūrė unikalią socialinę-kultūrinę zoną, turinčią specifinių vertybių. Šių vertybių išsaugojimas, jų kontekstualizavimas, naujoviškas panaudojimas ir dalijimasis su platesne auditorija, taikant žmonių tarpusavio ryšiais pagrįstą bendradarbiavimą, suteikia didžiausias galimybes kurti asmenų ir bendruomenių tinklus Programos teritorijoje. <p>Bendradarbiavimas per sieną būtinas kuriant bendrus tinklus ir bendrus analitinius pajėgumus, siekiant užtikrinti holistinį ir sisteminių bendrų demografinių, socialinių bei ekonominių problemų sprendimą,</p>
--	--	--	--

³¹ Suinteresuotųjų šalių apklausa apie iššūkius abipus sienos ir Latvijos ir Lietuvos bendradarbiavimo per sieną programos poreikius 2021–2027 m.

			išlaikant kokybiškų viešųjų paslaugų prieinamumą ir išsaugant unikalią socialinę-kultūrinę aplinką ir aktyvų pilietiškumą per žmonių tarpusavio veiklą, ypač atokiose vietovėse.
2 PT	iv) Prisitaikymo prie klimato kaitos ir nelaimių rizikos prevencijos ir atsparumo skatinimas	2. Žalias, atsparus ir darnus vystymasis	<p>Šio prioriteto problemų ir poreikių analizė išsamiai aprašyta skyriuje „Gamta ir klimatas“. Apibendrinti pagrindiniai poreikiai ir galimybės:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klimato kaitos poveikis Programos teritorijoje pasireiškė ekstremaliais meteorologiniais reiškiniais, išaugusiomis upių ir jūros pakrantės potvynių ir miškų gaisrų rizikomis. Klimato pokyčiai taip pat lems kylančio jūros lygio ir išaugusio audringumo keliamą kranto eroziją, invazinių svetimų rūšių ir ligų plitimą. • Būtinasis glaudesnis bendradarbiavimas, abipusis mokymasis ir dalijimasis gerąja patirtimi, susijusia su prisitaikymu prie klimato kaitos ir nelaimių rizikos prevencija. • Bendra būklės stebėseną gali pagerinti žinias apie klimato kaitos poveikį ir paskatinti holistinio ir sisteminio požiūrio taikymą į klimato kaitą pasienio teritorijoje. • Būtina stiprinti gelbėjimo tarnybų bendradarbiavimą, kad būtų didinamas atsparumas nelaimėms. <p>Bendradarbiavimas per sieną būtinas kuriant bendrus tinklus ir bendrus analitinius pajėgumus, siekiant užtikrinti visapusišką ir sisteminių požiūrį kaip tvarkytis su bendromis aplinkos ir klimato kaitos rizikomis, nelaimėmis ir jų neigiamu poveikiu.</p>
2 PT	vii) Gamtos, biologinės įvairovės ir žaliosios infrastruktūros apsaugos ir	2. Žalias, atsparus ir darnus vystymasis	<p>Šio prioriteto problemų ir poreikių analizė išsamiai aprašyta skyriuje „Gamta ir klimatas“. Apibendrinti pagrindiniai poreikiai ir galimybės:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Programos teritorija turtinga gamtiniu kapitalu ir biologine

	išsaugojimo, be kita ko, miestų teritorijose, ir mažinant visų rūšių taršą, stipinimas		<p>įvairove. Tačiau dėl taršos nyksta biologinė įvairovė, prastėja ekosistemų kokybė. Darnų turimo gamtinio kapitalo valdymą (įskaitant apsaugą, išsaugojimą ir atkūrimą) stabdo bendrų valdymo sprendimų trūkumas. Būtina veiksmingiau mažinti neigiamą poveikį ekosistemoms, abipusiai mokytis, dalytis gerąja praktika ir keistis informacija.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bendradarbiavimas per sieną turi didelį potencialą pagerinti bendrą darnų valdymą ir prieigą prie gamtinio kapitalo (pvz., ežerų, upių baseinų, žuvų išteklių) ir saugomų teritorijų, apsaugoti ekosistemas, išsaugoti ir valdyti biologinę įvairovę. Būtina stiprinti bendradarbiavimą siekiant išvengti aplinkos rizikų ir planuoti, plėtoti ir valdyti susijusią žaliąją infrastruktūrą bei gamtos procesais pagrįstus sprendimus. • Yra didelis potencialas apsaugoti gamtą kuriant bendrus vertingo gamtinio kapitalo valdymo, apsaugos ir atkūrimo sprendimus. • Esamos mažos apimties (žaliosios) infrastruktūros plėtojimas ir tobulinimas padarytų Programos teritoriją patrauklesne gyventojams, lankytojams, poilsui ir verslui. <p>Bendradarbiavimas per sieną būtinas kuriant bendrus tinklus ir analitinius pajėgumus, siekiant užtikrinti bendrus metodus ir sprendimus bendrų ir abipus sienos esančių gamtos, aplinkos išteklių ir žaliųjų zonų išsaugojimui.</p>
4 PT	iii) Marginalizuotų bendruomenių, mažas pajamas gaunančių namų ūkių ir nepalankioje	3. Sąžininga ir įtrauki visuomenė	<p>Šio prioriteto problemų ir poreikių analizė išsamiai aprašyta skyriuje „Socialinė įtrauktis“. Apibendrinti pagrindiniai poreikiai ir galimybės:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Programos teritorija susiduria su gyventojų skaičiaus mažėjimo,

	<p>padėtyje esančių grupių, įskaitant specialiųjų poreikių turinčius asmenis, skatinimas vykdamas integruotus veiksmus ir socialines paslaugas</p>		<p>visuomenės senėjimo, didesnio nei vidutinis šalies nedarbo lygio ir skurdo lygio problemomis. Šie procesai ypač opūs kaimo, atokiose ir pasienio vietose. Šių sričių bendruomenės turi mažiau galimybių naudotis socialinėmis, sveikatos ir švietimo paslaugomis.</p> <ul style="list-style-type: none"> • COVID-19 krizė paskatino naujų, ypač jaunimo, priešpensinio ir pensinio amžiaus gyventojų, poreikių atsiradimą. Paslaugų teikėjų ir valdžios institucijų ištekliai riboti, jiems trūksta pajėgumų ir žinių kaip plėtoti efektyvesnes, prieinamesnes ir įvairesnes paslaugas. • Programa gali padėti spręsti šiuos iššūkius ir paremti iniciatyvas, kurios sukeltų sprendimų išplitimą abipus sienos, hibridizaciją ir naujų elgesio ir mąstymo būdų išradimą, konfrontaciją dėl skirtingų standartų, procedūrų, administracinės kultūros gali paskatinti kurti novatorišką praktiką ir veiksmingas priemones, kurios sujungtų arba naujai interpretuotų kai kuriuos nacionalinių sistemų aspektus. Dėl to galėtų būti kuriamos veiksmingesnės ir įvairesnės socialinės paslaugos, svarbios atokiems rajonams. <p>Bendradarbiavimas per sieną būtinas, siekiant kurti bendrus gebėjimus ir kompetenciją plėtoti bendrus metodus ir tarpvalstybinius novatoriškus ir veiksmingus sprendimus, susijusius su tam tikromis nepalankioje padėtyje esančiomis grupėmis atokiose vietovėse, taip pat bendromis iniciatyvoms abipus sienos, kurios palengvina socialinio verslumo plėtrą Programos teritorijoje.</p>
--	--	--	---

4 PT	vi) Kultūros ir darnaus turizmo vaidmens ekonominės plėtros, socialinės įtraukties ir socialinių inovacijų srityse stiprinimas	4. Ekonominis turizmo ir paveldo potencialas	<p>Šio prioriteto problemų ir poreikių analizė išsamiai aprašyta skyriuje „Turizmas“. Apibendrinti pagrindiniai poreikiai ir galimybės:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Įvairus gamtos ir kultūros paveldas Programos teritorijoje sudaro puikias sąlygas turizmo plėtrai, ekonominės veiklos skatinimui ir darbo vietų kūrimui. • Iki COVID-19 pandemijos turistų skaičius Programos teritorijoje augo. Tačiau nakvynių, praleistų Programos teritorijoje, skaičius išlieka gana mažas. Reikia parengti naujus turizmo abipus sieną pasiūlymus, kurie neapsiribotų tradiciniais per daug lankomais objektais ir pasiūlytų unikalią patirtį, paremtą vietos kultūros ir gamtos paveldu, teikiamą vietos bendruomenių. • Naujų darnaus turizmo produktų kūrimas, integruotų turizmo abipus sienos pasiūlymų rengimas ir bendra rinkodaros veikla turi didelį potencialą auginti turizmo konkurencinį pranašumą Programos teritorijoje ir palengvinti atsigavimą po COVID-19 krizės. Naujoviški sprendimai turi būti kuriami naudojant IT. • Yra daug galimybių tausoti gamtą, saugant ir gerinant prieigą prie vertingų gamtos objektų, žaliųjų ir saugomų teritorijų aplinkai nekenksmingais būdais, pavyzdžiui, dviračių infrastruktūra, edukaciniais (pažintiniais) ir pėsčiųjų takais. Didžiausias dėmesys turi būti skiriamas darniems sprendimams, siekiant sumažinti neigiamą lankytojų poveikį šių vietų aplinkai. • Kultūrinio ir istorinio paveldo objektų apsauga, išsaugojimas ir plėtra (įskaitant nedidelio masto investicijas) sustiprins
------	--	--	---

			<p>materialiojo ir nematerialiojo paveldo indėlį į vietos bendruomenių ekonominę plėtrą.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bendradarbiavimas per sieną sustiprins bendrų sprendimų kovojant su turizmo sektoriaus nuosmikiu plėtrą, paskatins šį sektorių atsigauti ir pasiūlys naujas, platesnes augimo galimybes. <p>Bendradarbiavimas per sieną būtinas kuriant bendrus tinklus ir bendradarbiavimo pajėgumus, plėtojant, skatinant ir rengiant bendro turizmo abipus sienos pasiūlymus ir turizmo vietas (kryptis), didinant Programos teritorijos pripažinimą tarptautiniame turizmo kontekste ir bendromis pastangomis atsigauant po COVID-19 protrūkio.</p>
--	--	--	--

2. Prioritetai

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies d ir e punktai

2.1. Prioriteto pavadinimas (kartojama kiekvienam prioritetui)

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies d punktas

1. Gebėjimų stiprinimas ir žmonių tarpusavio bendradarbiavimas

2.1.1. Konkretus tikslas (kartojama kiekvienam pasirinktam konkrečiam tikslui)

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punktas

f) kiti veiksmai, kuriais remiamas geresnis bendradarbiavimo valdymas

2.1.2. Susijusių veiksmų rūšys ir numatomas jų indėlis siekiant tų konkrečių tikslų ir, kai tinkama, įgyvendinant makroregionines strategijas ir jūrų baseinų strategijas

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punkto i papunktis, 17 straipsnio 9 dalies c punkto ii papunktis

Projektuose įgyvendintos veiklos prisidės prie šio konkretaus tikslo padėdamos vietos ir regionų valdžios institucijoms Programos teritorijoje išnaudoti bendradarbiavimą ir dalytis gerąja patirtimi ieškant sprendimų, kaip spręsti panašias problemas reaguojant į iššūkius, kylančius dėl populiacijos struktūros pokyčių, regioninių skirtumų, pasaulinių klimato pokyčių, aplinkosaugos poveikio, naujos teritorinės ir teminės apimties. Veikla, skirta sustiprinti visuomenės dalyvavimą priimant sprendimus vietos lygiu, padidins visuomenės pasitikėjimą valdžios institucijomis.

Orientacinės remiamos veiklos:

- veiksmingi bendri sprendimai ir bandomieji veiksmai viešosioms paslaugoms viešojo administravimo, švietimo, sveikos gyvensenos srityse kurti ir tobulinti;

- žmonių tarpusavio sąveikos veiklos ir visuomenės įtraukimas į sveiką gyvenimo būdą, švietimą (pavyzdžiui, latvių ir lietuvių kalbų mokymąsi), kultūros paveldo propagavimą;
- gebėjimų stiprinimas, gerosios patirties perdavimas ir būtinų vietos ir regionų valdžios institucijų kompetencijų ugdymas.

Orientacinių veiklų sąrašas pateiktas ne eilės tvarka. Bet kuriame projekte turi būti naudojamas tinkamas veiklų derinys, pagrįstas projekto tema. Pasirinktas veiklų derinys turi prisidėti prie projekto ir Programos rezultatų.

Tikimasi, kad projektų veikla pagerins viešojo sektoriaus įstaigų ir subjektų gebėjimus vietos ir regionų lygiu, kaimo vietovėse ir miestuose, taip pat bus sukurti jų bendradarbiavimo mechanizmai. Bus sustiprinta žmonių ir bendruomenių, dirbančių įvairiose srityse abipus sienos, tarpusavio sąveika, sudarant galimybes geriau suprasti abiejų šalių tautas.

Potencialūs partneriai: nacionalinės, regioninės, vietos valdžios institucijos, viešajam sektoriui lygiaverčiai subjektai ir NVO.

Numatoma, kad šis konkretus programos tikslas prisidės prie kelių ESSBJR politikos sričių („Sveikata“, „Kultūra“ ir „Sauga“) veiksmų.

INTERACT ir ESPON programų atveju:

Šaltinis: 17 straipsnio 9 dalies c punkto i papunktis

Apibrėžiamas vienas paramos gavėjas arba pateikiamas trumpas paramos gavėjų sąrašas ir paramos skyrimo procedūra

Netaikoma.

2.1.3. Rodikliai

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punkto ii papunktis, 17 straipsnio 9 dalies c punkto iii papunktis

2 lentelė. Produkto rodikliai

Prioritetas	Konkretus tikslas	ID	Rodiklis	Matavimo vienetas	Tarpinė reikšmė (2024 m.)	Galutinis tikslas (2029 m.)
1.	vi)	RCO 84	Bendrai parengti ir projektuose įgyvendinti bandomieji veiksmai			
1.	vi)	RCO 87	Tarpvalstybinių mastu bendradarbiaujančios organizacijos			

3 lentelė. Rezultato rodikliai

Prioritetas	Konkretus tikslas	ID	Rodiklis	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Ataskaitiniai metai	Galutinis tikslas (2029 m.)	Duomenų šaltinis	Pastabos
1.	vi)	RCR 104	Sprendimai, kuriuos naudoja arba plėtoja organizacijos						

1.	vi)	RCR 84	Organizacijos, pasibaigus projektui bendradarbiaujanč ios tarpvalstybinio mastu						
----	-----	-----------	--	--	--	--	--	--	--

2.1.4 Pagrindinės tikslinės grupės

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punkto iii papunktis, 17 straipsnio 9 dalies c punkto iv papunktis

Projekto partneriai, regioninės ir vietos valdžios institucijos, savivaldybės, švietimo įstaigos, fondai, NVO, vietos gyventojai, MVĮ ir kt.

2.1.5 Informacija apie konkrečias tikslines teritorijas, įskaitant planuojamą ITI, BIVP ar kitų teritorinių priemonių naudojimą

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punkto iv papunktis

Programoje nebus naudojamos ITI, BIVP ar kitos teritorinės priemonės. Programos prioritetui neskirti jokie konkrečiai teritorijai Programos regione.

2.1.6 Planuojamas finansinių priemonių naudojimas

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punkto v papunktis

Programoje neplanuojama naudoti finansinių priemonių.

2.1.7 Orientacinis ES programos išteklių suskirstymas pagal intervencinių priemonių rūšis

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punkto vi papunktis, 17 straipsnio 9 dalies c punkto v papunktis

4 lentelė. 1 lygmuo. Intervencinės priemonės sritis

Prioriteto Nr.	Fondas	Konkretus tikslas	Kodas	Suma (EUR)
1	ERPF	f)	172 Kryžminis finansavimas iš ERPF (parama ESF+ tipo veiksmams, būtiniams iš ERPF remiamai veiksmo daliai įgyvendinti ir su ja tiesiogiai susijusiems)	5 005 355,14
1	ERPF	f)	179 Informavimas ir komunikacija	123 758,78
1	ERPF	f)	180 Rengimas, įgyvendinimas, stebėseną ir kontrolė	233 552,92
1	ERPF	f)	181 Vertinimas ir tyrimai, duomenų rinkimas	78 755,58

5 lentelė. 2 lygmuo. Finansavimo forma

Prioriteto Nr.	Fondas	Konkretus tikslas	Kodas	Suma (EUR)
1	ERPF	f)	01 Dotacija	5 441 422,42

6 lentelė. 3 lygmuo. Teritorinis įgyvendinimo mechanizmas ir pagrindinė teritorinė sritis

Prioriteto Nr.	Fondas	Konkretus tikslas	Kodas	Suma (EUR)
1	ERPF	f)	18 Miestai, miesteliai ir priemiesčiai	5 441 422,42

2.2. Prioriteto pavadinimas (kartojama kiekvienam prioritetui)

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies d punktas

2. Žalias, atsparus ir darnus vystymasis

2.2.1. Konkretus tikslas (kartojama kiekvienam pasirinktam konkrečiam tikslui)

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punktas

iv) Prisitaikymo prie klimato kaitos ir nelaimių rizikos prevencijos, atsparumo skatinimas

2.2.2. Susijusių veiksmų rūšys ir numatomas jų indėlis siekiant tų konkrečių tikslų ir, kai tinkama, įgyvendinant makroregionines strategijas ir jūrų baseinų strategijas

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punkto i papunktis, 17 straipsnio 9 dalies c punkto ii papunktis

Projektuose įgyvendintos veiklos prisidės prie šio konkretaus tikslo įgyvendinimo tobulinant žinias apie klimato kaitos poveikį ir skatinant holistinio ir sisteminio požiūrio į klimato kaitą taikymą pasienio teritorijoje, taip pat abipusiai mokantis ir perduodant gerąją nelaimių rizikos prevencijos praktiką.

Orientacinės remiamos veiklos:

- veikla, susijusi su pasienio gamtinių teritorijų bendrais valdymo sprendimais, skatinančiais prisitaikymą prie klimato kaitos ir nelaimių rizikos prevenciją, atsparumą, atsižvelgiant į ekosistemomis pagrįstus metodus ir sprendžiant šias klimato kaitos rizikas: ekstremalus meteorologiniai reiškiniai, sausras, vandens telkinių ir jūros poplūdziai ir potvyniai, miškų gaisrai, pakrančių erozija ir invazinių svetimų rūšių bei ligų plitimas;
- veikla, susijusi su apsaugos nuo potvynių ir prevencijos infrastruktūra (gamtos procesais paremti sprendimai, salpos, ekosistemų atkūrimas, apželdinimas mišku, natūralios vandens sulaikymo priemonės ir kitos žaliosios (arba mėlynosios) infrastruktūros priemonės, kurios tiesiogiai naudingos prisitaikymui prie klimato kaitos ir rizikos prevencijai) ir gelbėjimo tarnybų bendradarbiavimas;
- bendra stebėsenos veikla, skirta pagerinti žinias apie klimato poveikį ir holistinio ir sisteminio požiūrio į prisitaikymą prie klimato kaitos naudojimo skatinimą;
- mokymai, keitimasis patirtimi ir kt., siekiant stiprinti organizacijų gebėjimus prisitaikyti prie klimato kaitos ir užtikrinti nelaimių rizikos prevenciją, atsparumą, atsižvelgiant į ekosistemomis pagrįstus metodus.

Orientacinių veiklų sąrašas pateiktas ne eilės tvarka. Bet kuriame projekte turi būti naudojamas tinkamas veiklų derinys, pagrįstas projekto tema. Pasirinktas veiklų derinys turi prisidėti prie projekto ir Programos rezultatų.

Tikimasi, kad projektų metu vykdoma veikla padidins žinias apie klimato kaitos poveikį, bus perduota geroji prisitaikymo prie klimato kaitos praktika, sustiprės gelbėjimo tarnybų bendradarbiavimas, taip pat padidės visuomenės informuotumas apie klimato kaitą ir aplinką tausojantis elgesys.

Potencialūs partneriai: nacionalinės, regioninės, vietos valdžios institucijos, viešajam sektoriui lygiaverčiai subjektai ir NVO.

Numatoma, kad šis konkretus Programos tikslas padės įgyvendinti ESSBJR politikos srities „Sveikata“ 2-ąjį veiksmą „Sveikatos skatinimas visose politikos srityse, daugiausia dėmesio skiriant aplinkos veiksnių, ypač klimato kaitos, poveikiui žmonių sveikatai“ ir politikos srities „Sauga“ 1 veiksmą „Kurti prevencijos, pasirengimo, reagavimo ir atkūrimo pajėgumus ekstremalių situacijų ir krizių valdymo srityje“.

INTERACT ir ESPON programų atveju:

Šaltinis: 17 straipsnio 9 dalies c punkto i papunktis

Apibrėžiamas vienas paramos gavėjas arba pateikiamas trumpas paramos gavėjų sąrašas ir paramos skyrimo procedūra

Netaikoma.

2.2.3. Rodikliai

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punkto ii papunktis, 17 straipsnio 9 dalies c punkto iii papunktis

2 lentelė. Produkto rodikliai

Prioritetas	Konkretus tikslas	ID	Rodiklis	Matavimo vienetas	Tarpinė reikšmė (2024 m.)	Galutinis tikslas (2029 m.)
2.	iv)	RCO 84	Bendrai parengti ir projektuose įgyvendinti bandomieji veiksmai			
2.	iv)	RCO 87	Tarpvalstybinių mastu bendradarbiaujančios organizacijos			

3 lentelė. Rezultato rodikliai

Prioritetas	Konkretus tikslas	ID	Rodiklis	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Ataskaitiniai metai	Galutinis tikslas (2029 m.)	Duomenų šaltinis	Pastabos
2.	iv)	RCR 104	Sprendimai, kuriuos naudoja arba plėtoja organizacijos						
2.	iv)	RCR 84	Organizacijos, pasibaigus projektui bendradarbiaujančios tarpvalstybinių mastu						

2.2.4 Pagrindinės tikslinės grupės

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punkto iii papunktis, 17 straipsnio 9 dalies c punkto iv papunktis

Projekto partneriai: savivaldybės, NVO, valstybinės institucijos, planavimo regionai ir kitos viešojo sektoriaus įstaigos, universitetai, mokslinių tyrimų ir plėtros institucijos, plačioji visuomenė (turistai, vietos gyventojai, MVĮ ir kt.).

2.2.5 Informacija apie konkrečias tikslines teritorijas, įskaitant planuojamą ITI, BIVP ar kitų teritorinių priemonių naudojimą

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punkto iv papunktis

Programoje nebus naudojamos ITI, BIVP ar kitos teritorinės priemonės. Programos prioritetai neskirti jokiai konkrečiai teritorijai Programos regione.

2.2.6 Planuojamas finansinių priemonių naudojimas

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punkto v papunktis

Programoje neplanuojama naudoti finansinių priemonių.

2.2.7 Orientacinis ES programos išteklių suskirstymas pagal intervencinių priemonių rūšis

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punkto vi papunktis, 17 straipsnio 9 dalies c punkto v papunktis

4 lentelė. 1 lygmuo. Intervencinės priemonės sritis

Prioriteto Nr.	Fondas	Konkretus tikslas	Kodas	Suma (EUR)
2	ERPF	iv)	058 Prisitaikymo prie klimato kaitos priemonės, su klimato kaita susijusios rizikos prevencija ir valdymas: potvyniai ir nuošliaužos (įskaitant informuotumo didinimą, civilinės saugos ir nelaimių valdymo sistemas, infrastruktūrą ir ekosistemomis grindžiamus metodus)	2 200 000,00
2	ERPF	iv)	059 Prisitaikymo prie klimato kaitos priemonės, su klimato kaita susijusios rizikos prevencija ir valdymas: gaisrai (įskaitant informuotumo didinimą, civilinės saugos ir nelaimių valdymo sistemas, infrastruktūrą ir ekosistemomis grindžiamus metodus)	2 200 000,00
2	ERPF	iv)	060 Prisitaikymo prie klimato kaitos priemonės, su klimato kaita susijusios rizikos prevencija ir valdymas: kita, pvz. audros ir sausra (įskaitant informuotumo didinimą, civilinės saugos ir nelaimių valdymo sistemas, infrastruktūrą ir ekosistemomis grindžiamus metodus)	2 200 000,00
2	ERPF	iv)	180 Rengimas, įgyvendinimas, stebėseną ir kontrolė	574 992,98

5 lentelė. 2 lygmuo. Finansavimo forma

Prioriteto Nr.	Fondas	Konkretus tikslas	Kodas	Suma (EUR)
2	ERPF	iv)	01 Dotacija	7 174 992,98

6 lentelė. 3 lygmuo. Teritorinis įgyvendinimo mechanizmas ir pagrindinė teritorinė sritis

Prioriteto Nr.	Fondas	Konkretus tikslas	Kodas	Suma (EUR)
2	ERPF	iv)	18 Miestai, miesteliai ir priemiesčiai	7 174 992,98

2.3. Prioriteto pavadinimas (kartojama kiekvienam prioritetui)

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies d punktas

2. Žalias, atsparus ir darnus vystymasis

2.3.1. Konkretus tikslas (kartojama kiekvienam pasirinktam konkrečiam tikslui)

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punktas

vii) Gamtos, biologinės įvairovės ir žaliosios infrastruktūros apsaugos ir išsaugojimo, be kita ko, miestų teritorijose, ir mažinant visų rūšių taršą, stiprinimas

2.3.2. Susijusių veiksmų rūšys ir numatomas jų indėlis siekiant tų konkrečių tikslų ir, kai tinkama, įgyvendinant makroregionines strategijas ir jūrų baseinų strategijas

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punkto i papunktis, 17 straipsnio 9 dalies c punkto ii papunktis

Projektuose įgyvendintos veiklos prisidės prie šio konkretaus tikslo stiprinant gamtinio kapitalo, saugomų teritorijų ir biologinės įvairovės apsaugą, išsaugojimą ir atkūrimą, taip pat ieškant ir įgyvendinant bendrą antropogeninės taršos mažinimo sprendimų.

Orientacinės remiamos veiklos:

- veiksmi, skirti apsaugoti, palaikyti ir atkurti ekosistemas bei tausoti ir išsaugoti pasienio regiono biologinę įvairovę ir pagrindines rūšis;
- bendrą darnaus gamtinio kapitalo (vandens, saugomų teritorijų, dirvožemio, žuvų išteklių ir kt.) ir pasienio žaliųjų tinklų valdymo (įskaitant apsaugą, išsaugojimą ir atkūrimą) sprendimų kūrimas;
- mokymai, keitimasis patirtimi ir kt., siekiant paremti organizacijų ir konkrečių tikslinių grupių (NVO, vietos bendruomenių ir kt.), turinčių įtakos aplinkos kokybei, gebėjimų ugdymą;
- bendri taršos mažinimo bendruose vandens telkiniuose, pasienio gamtinėse teritorijose ir saugomose teritorijose sprendimai;
- bendri gamtinio kapitalo, naudojamo rekreaciniais tikslais, plėtros ir išsaugojimo sprendimai.

Orientacinių veiklų sąrašas pateiktas ne eilės tvarka. Bet kuriame projekte turi būti naudojamas tinkamas veiklų derinys, pagrįstas projekto tema. Pasirinktas veiklų derinys turi prisidėti prie projekto ir Programos rezultatų.

Tikimasi, kad įgyvendinus projektus, bus sukurtos naujos bendros sumanaus, jungtinio ir darnaus valdymo, biologinės įvairovės, gamtinio kapitalo ir saugomų teritorijų išsaugojimo ir atkūrimo sistemos, taip pat pagerinta prieiga prie jų. Bus pagerintos žaliosios zonos, sukurta nedidelio masto žalioji infrastruktūra ir gamtos procesais grindžiami sprendimai, tokiu būdu apsaugant ekosistemines paslaugas, tausojant gamtą ir prisitaikant prie klimato pokyčių. Bus kuriami bendri darnios vandentvarkos sprendimai ir naujos sistemos bei metodai, skirti taršos priežastims pašalinti arba sumažinti, sukurtos tinkamos bei vieningos taršos stebėjimo sistemos, taip efektyviau sumažinant neigiamą poveikį ekosistemoms ir biologinei įvairovei.

Potencialūs partneriai: nacionalinės, regioninės, vietos valdžios institucijos, viešajam sektoriui lygiaverčiai subjektai ir NVO.

Kalbant apie indėlį į ESSBJR, nėra specialios politikos srities, tinkančios biologinei įvairovei, gamtinėms teritorijoms ir saugomoms teritorijoms išsaugoti, tačiau politikos sritis „Turizmas“ taip pat apima gamtinį kapitalą, todėl pagal šį konkretų tikslą siūlomi veiksmų tipai iš dalies galėtų prisidėti prie šios politikos srities 3 veiksmo „Kultūros paveldo ir gamtos išteklių apsauga ir darnus naudojimas turizmo vietovėse“.

INTERACT ir ESPON programų atveju:

Šaltinis: 17 straipsnio 9 dalies c punkto i papunktis

Apibrėžiamas vienas paramos gavėjas arba pateikiamas trumpas paramos gavėjų sąrašas ir paramos skyrimo procedūra

Netaikoma

2.3.3. Rodikliai

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punkto ii papunktis, 17 straipsnio 9 dalies c punkto iii papunktis

2 lentelė. Produkto rodikliai

Prioritetas	Konkretus tikslas	ID	Rodiklis	Matavimo vienetas	Tarpinė reikšmė (2024 m.)	Galutinis tikslas (2029 m.)
2.	vii)	RCO 84	Bendrai parengti ir projektuose įgyvendinti bandomieji veiksmai			
2.	vii)	RCO 87	Tarpvalstybiniu mastu bendradarbiaujančios organizacijos			

3 lentelė. Rezultato rodikliai

Prioritetas	Konkretus tikslas	ID	Rodiklis	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Ataskaitiniai metai	Galutinis tikslas (2029 m.)	Duomenų šaltinis	Pastabos
2.	vii)	RCR 104	Sprendimai, kuriuos naudoja arba plėtoja organizacijos						
2.	vii)	RCR 84	Organizacijos, pasibaigus projektui bendradarbiaujančios tarpvalstybiniu mastu						

2.3.4 Pagrindinės tikslinės grupės

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punkto iii papunktis, 17 straipsnio 9 dalies c punkto iv papunktis

Projekto partneriai: savivaldybės, planavimo regionai, valstybinės institucijos, NVO, plėtros centrai, nacionalinės, regioninės ir vietos turizmo plėtros organizacijos / skėtinės organizacijos, turistai, vietos gyventojai, MVĮ ir kt.

2.3.5 Informacija apie konkrečias tikslines teritorijas, įskaitant planuojamą ITI, BIVP ar kitų teritorinių priemonių naudojimą

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punkto iv papunktis

Programoje nebus naudojamos ITI, BIVP ar kitos teritorinės priemonės. Programos prioritetai neskirti jokiai konkrečiai teritorijai Programos regione.

2.3.6 Planuojamas finansinių priemonių naudojimas

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punkto v papunktis

Programoje neplanuojama naudoti finansinių priemonių.

2.3.7 Orientacinis ES programos išteklių suskirstymas pagal intervencinių priemonių rūšis

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punkto vi papunktis, 17 straipsnio 9 dalies c punkto v papunktis

4 lentelė. 1 lygmuo. Intervencinės priemonės sritis

Prioriteto Nr.	Fondas	Konkretus tikslas	Kodas	Suma (EUR)
2	ERPF	vii)	079 Gamtos ir biologinės įvairovės apsauga, gamtos paveldas ir ištekliai, žaliaji ir mėlynoji infrastruktūros	7 174 992,98
2	ERPF	vii)	180 Rengimas, įgyvendinimas, stebėseną ir kontrolė	574 992,98

5 lentelė. 2 lygmuo. Finansavimo forma

Prioriteto Nr.	Fondas	Konkretus tikslas	Kodas	Suma (EUR)
2	ERPF	vii)	01 Dotacija	7 174 992,98

6 lentelė. 3 lygmuo. Teritorinis įgyvendinimo mechanizmas ir pagrindinė teritorinė sritis

Prioriteto Nr.	Fondas	Konkretus tikslas	Kodas	Suma (EUR)
2	ERPF	vii)	18 Miestai, miesteliai ir priemiesčiai	7 174 992,98

2.4. Prioriteto pavadinimas (kartojama kiekvienam prioritetui)

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies d punktas

3. Sąžininga ir įtrauki visuomenė

2.4.1. Konkretus tikslas (kartojama kiekvienam pasirinktam konkrečiam tikslui)

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punktas

iii) Marginalizuotų bendruomenių, mažas pajamas gaunančių namų ūkių ir nepalankioje padėtyje esančių grupių, įskaitant specialiųjų poreikių turinčius asmenis, skatinimas vykdant integruotus veiksmus ir socialines paslaugas

2.4.2. Susijusių veiksmų rūšys ir numatomas jų indėlis siekiant tų konkrečių tikslų ir, kai tinkama, įgyvendinant makroregionines strategijas ir jūrų baseinų strategijas

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punkto i papunktis, 17 straipsnio 9 dalies c punkto ii papunktis

Projektuose įgyvendintos veiklos prisidės prie šio konkretaus tikslo palengvinant nepalankioje padėtyje esančių socialinių grupių integraciją į visuomenę ir darbo rinką, plėtojant efektyvesnes ir iniciatyvesnes socialines paslaugas, taip pat gerinant prieigą prie socialinių paslaugų ir stiprinant organizacijų, dalyvaujančių teikiant šias paslaugas, gebėjimus ir žinias.

Orientacinės remiamos veiklos:

- integruotų paslaugų, apjungiančių socialinius, švietimo ir psichinės sveikatos elementus, kūrimas, siekiant integruoti pažeidžiamas grupes, pvz., pagyvenusius žmones, nepalankioje padėtyje esančių šeimų vaikus, neįgaliuosius ir kaimo gyventojus, kuriems gresia ekonominė ir socialinė atskirtis;

- socialinių paslaugų efektyvumo ir diversifikacijos gerinimas, taikant įrodymais pagrįstas priemones, naują požiūrį, įrankius, metodus ir kt.;
- tinklų kūrimas, mokymai, keitimasis patirtimi, dalijimasis gerąja patirtimi tarp socialinių paslaugų teikėjų;
- bendrų iniciatyvų ir informuotumo didinimo veiklų kūrimas, siekiant palengvinti socialinės verslo ekosistemos plėtrą.

Orientacinių veiklų sąrašas pateiktas ne eilės tvarka. Bet kuriame projekte turi būti naudojamas tinkamas veiklų derinys, pagrįstas projekto tema. Pasirinktas veiklų derinys turi prisidėti prie projekto ir Programos rezultatų.

Tikimasi, kad įgyvendinus projektus, Programos teritorijoje padaugės išteklių, ji taps atsparesnė, padidės bendradarbiavimas, bendruomenės taps įtraukesnėmis. Konkrečių socialinių grupių socialinis pažeidžiamumas sumažėtų dėl iniciatyvų, kuriomis vykdoma socialinės įtraukties ir šių grupių advokacija, kuriamos naujos paslaugos ir priemonės, išbandomi nauji sprendimai bei gerinami visų suinteresuotų šalių gebėjimai. Būtų stabdomas Programos regionų gyventojų skaičiaus mažėjimas gerinant šiuose regionuose gyvenančių žmonių gyvenimo sąlygas.

Potencialūs partneriai: nacionalinės, regioninės, vietos valdžios institucijos, viešajam sektoriui lygiaverčiai subjektai ir NVO.

Numatoma, kad veikla, įgyvendinama pagal šios Programos konkretų tikslą, prisidės prie ESSBJR politikos srities „Sveikata“ 1 veiksmo „Aktyvaus ir sveiko senėjimo skatinimas siekiant spręsti demografinių pokyčių problemas“ ir 3 veiksmo „Suinteresuotųjų šalių ir institucijų gebėjimų stiprinimas sprendžiant regionines sveikatos problemas“.

INTERACT ir ESPON programų atveju:

Šaltinis: 17 straipsnio 9 dalies c punkto i papunktis

Apibrėžiamas vienas paramos gavėjas arba pateikiamas trumpas paramos gavėjų sąrašas ir paramos skyrimo procedūra

Netaikoma.

2.4.3. Rodikliai

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punkto ii papunktis, 17 straipsnio 9 dalies c punkto iii papunktis

2 lentelė. Produkto rodikliai

Prioritetas	Konkretus tikslas	ID	Rodiklis	Matavimo vienetas	Tarpinė reikšmė (2024 m.)	Galutinis tikslas (2029 m.)
3.	iii)	RCO 84	Bendrai parengti ir projektuose įgyvendinti bandomieji veiksmai			
3.	iii)	RCO 87	Tarpvalstybinių mastu bendradarbiaujančios organizacijos			
3.	iii)	RCO 70	Naujos arba modernizuotos socialinės rūpybos infrastruktūros (ne būsto) talpumas			

3 lentelė. Rezultato rodikliai

Prioritetas	Konkretus tikslas	ID	Rodiklis	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Ataskaitiniai metai	Galutinis tikslas (2029 m.)	Duomenų šaltinis	Pastabos
3.	iii)	RCR 104	Sprendimai, kuriuos naudoja arba plėtoja organizacijos						
3.	iii)	RCR 84	Organizacijos, pasibaigus projektui bendradarbiaujančios tarpvalstybinio mastu						
3.	iii)	RCR 74	Naujos arba modernizuotos socialinės rūpybos infrastruktūros naudotojų skaičius per metus						

2.4.4 Pagrindinės tikslinės grupės

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punkto iii papunktis, 17 straipsnio 9 dalies c punkto iv papunktis

Projekto partneriai: savivaldybės, planavimo regionai, valstybinės institucijos, NVO, plėtros centrai, nacionalinės, regioninės ir vietos organizacijos / skėtinės organizacijos, skirtos žmonėms, turintiems negalią, studentams, pažeidžiamoms grupėms, MVĮ ir kt.

2.4.5 Informacija apie konkrečias tikslines teritorijas, įskaitant planuojamą ITI, BIVP ar kitų teritorinių priemonių naudojimą

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punkto iv papunktis

Programoje nebus naudojamos ITI, BIVP ar kitos teritorinės priemonės. Programos prioritetai neskirti jokiai konkrečiai teritorijai Programos regione.

2.4.6 Planuojamas finansinių priemonių naudojimas

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punkto v papunktis

Programoje neplanuojama naudoti finansinių priemonių.

2.4.7 Orientacinis ES programos išteklių suskirstymas pagal intervencinių priemonių rūšis

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punkto vi papunktis, 17 straipsnio 9 dalies c punkto v papunktis

4 lentelė. 1 lygmuo. Intervencinės priemonės sritys

Prioriteto Nr.	Fondas	Konkretus tikslas	Kodas	Suma (EUR)
3	ERPF	iii)	163 Asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, įskaitant labiausiai skurstančius asmenis ir vaikus, socialinės integracijos skatinimas	5 435 600,74
3	ERPF	iii)	180 Rengimas, įgyvendinimas, stebėseną ir kontrolė	435 600,74

5 lentelė. 2 lygmuo. Finansavimo forma

Prioriteto Nr.	Fondas	Konkretus tikslas	Kodas	Suma (EUR)
3	ERPF	iii)	01 Dotacija	5 435 600,74

6 lentelė. 3 lygmuo. Teritorinis įgyvendinimo mechanizmas ir pagrindinė teritorinė sritis

Prioriteto Nr.	Fondas	Konkretus tikslas	Kodas	Suma (EUR)
3	ERPF	iii)	18 Miestai, miesteliai ir priemiesčiai	5 435 600,74

2.5. Prioriteto pavadinimas (kartojama kiekvienam prioritetui)

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies d punktas

4. Ekonominis turizmo ir paveldo potencialas

2.5.1. Konkretus tikslas (kartojama kiekvienam pasirinktam konkrečiam tikslui)

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punktas

vi) Kultūros ir darnaus turizmo vaidmens ekonominės plėtros, socialinės įtraukties ir socialinių inovacijų srityse stiprinimas

2.5.2. Susijusių veiksmų rūšys ir numatomas jų indėlis siekiant tų konkrečių tikslų ir, kai tinkama, įgyvendinant makroregionines strategijas ir jūrų baseinų strategijas

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punkto i papunktis, 17 straipsnio 9 dalies c punkto ii papunktis

Projektuose įgyvendintos veiklos prisidės prie šio konkretaus tikslo stiprinant kultūros paveldo, gamtos, tvaraus turizmo vaidmenį, vietos bendruomenių ir suinteresuotųjų šalių (pvz., amatininkų, kaimo gamintojų ir kt.) dalyvavimą kuriant ir teikiant turizmo paslaugas, ypač naudojant šiuolaikines ir interaktyvias technologijas ir taip didinant vietos bendruomenių Programos teritorijoje pragyvenimo lygį.

Orientacinės remiamos veiklos:

- šiuolaikinių, skaitmeninių ir interaktyvių turizmo produktų, kurie taip pat užtikrina geresnį kultūrinio ir istorinio paveldo tausojimą ir išsaugojimą (įskaitant kultūrinio ir istorinio paveldo objektų plėtrą), stiprina jų vaidmenį socialiniame ir ekonominiame vietos bendruomenių vystymesi ir skatina jų naudojimąsi abipus sienos veiklose, kūrimas abipus sienos;
- darnios prieigos (dviračių, pažintinių ir pėsčiųjų takų) prie vertingų gamtos ir aplinkos objektų, gamtos parkų ir rezervų gerinimas bendruomenėms ir jų tarptautinio populiarinimo skatinimas;
- turistinių vietovių ryšių ir jungčių su tarptautiniais turizmo tinklais ir pagrindinėmis turistų transporto jungtimis pasiūlymų gerinimas abipus sienos;
- turizmo per sieną pasiūlymų (pvz., susijusių su kūrybinėmis industrijomis, amatais, kultūros renginiais, gastronomija, tarpiniais pasiūlymais ir kt.) plėtra ir jų pozicionavimo tam tikroms turistų, lankytojų ir keliautojų grupėms, siekiant didinti nakvynių ir grįžtančių turistų skaičių, gerinimas;
- bendri per sieną sprendimai, skirti palengvinti turizmo pramonės atsigavimą nuo Covid-19 protrūkio Programos teritorijoje;
- bendra rinkodaros veikla ir bendros pastangos populiarinant Programos regioną kaip patrauklią turizmo vietovę tarptautiniame turizmo kontekste, taip pat Programos teritorijos

turizmo produktų ir pasiūlymų, sukurtų ir patobulintų atsižvelgiant į tarptautinių klientų (keliautojų) poreikius, integravimas į nacionalinius ir tarptautinius turizmo tinklus ir platformas.

Orientacinių veiklų sąrašas pateiktas ne eilės tvarka. Bet kuriame projekte turi būti naudojamas tinkamas veiklų derinys, pagrįstas projekto tema. Pasirinktas veiklų derinys turi prisidėti prie projekto ir Programos rezultatų.

Tikimasi, kad įgyvendinus projektus bus sukurti tinkamai suplanuoti ir reklamuojami turizmo maršrutai, kuriuose bus įrengtos būtinos maitinimo, apgyvendinimo ir kitos turizmo paslaugos. Bus kuriami nauji pasiūlymai, apimantys naujus, mažus operatorius ir bendruomenes, siūlančius unikalią patirtį. Bus siekiama, kad turistai rinktųsi ilgesnes nei vienos dienos turistines keliones turizmo maršrutais, esančiais Programos teritorijoje abipus sienos, ir išleistų pinigų kitų susijusių verslo sričių (pvz., kūrybinių industrijų) produktams ir paslaugoms, taip kaupiant vietos verslininkų vertę Programos regione.

Potencialūs partneriai: nacionalinės, regioninės, vietos valdžios institucijos, viešajam sektoriui lygiaverčiai subjektai ir NVO.

Numatoma, kad šis Programos tikslas prisidės prie visų ESSBJR politikos srities „Kultūra“ veiksmų (1 veiksmas „Baltijos jūros regiono kultūros ir kūrybos pramonės skatinimas, kūrybinio verslumo skatinimas“, 2 veiksmas „BJR kultūros, kultūrinės įvairovės ir Europos vertybių skatinimas, kultūros, kaip tvaraus vystymosi variklio, skatinimas“, 3 veiksmas „Baltijos jūros regiono kultūros paveldo išsaugojimas, regioninio identiteto stiprinimas“) ir visų politikos srities „Turizmas“ veiksmų (1 veiksmas „Tarptautinio turizmo plėtra atokiose ir kaimo vietovėse“, 2 veiksmas „Investicijos į žmones, įgūdžius ir technologijas turizmo sektoriuje“, 3 veiksmas „Kultūros paveldo ir gamtos išteklių apsauga ir darnus naudojimas turizmo vietovėse“).

INTERACT ir ESPON programų atveju:

Šaltinis: 17 straipsnio 9 dalies c punkto i papunktis

Apibrėžiamas vienas paramos gavėjas arba pateikiamas trumpas paramos gavėjų sąrašas ir paramos skyrimo procedūra

Netaikoma.

2.5.3. Rodikliai

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punkto ii papunktis, 17 straipsnio 9 dalies c punkto iii papunktis

2 lentelė. Produkto rodikliai

Prioritetas	Konkretus tikslas	ID	Rodiklis	Matavimo vienetas	Tarpinė reikšmė (2024 m.)	Galutinis tikslas (2029 m.)
4.	vi)	RCO 87	Tarpvalstybiniu mastu bendradarbiaujančios organizacijos			
4.	vi)	RCO 77	Paramą gavusių kultūros ir turizmo objektų skaičius			

3 lentelė. Rezultato rodikliai

Prioritetas	Konkretus tikslas	ID	Rodiklis	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Ataskaitiniai metai	Galutinis tikslas (2029 m.)	Duomenų šaltinis	Pastabos
4.	vi)	RCR 84	Organizacijos, pasibaigus projektui bendradarbiaujanti tarpvalstybinių mastu						
4.	vi)	RCR77	Paramą gavusių kultūros ir turizmo objektų lankytojai						

2.5.4 Pagrindinės tikslinės grupės

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punkto iii papunktis, 17 straipsnio 9 dalies c punkto iv papunktis

Projekto partneriai: savivaldybės, planavimo regionai, valstybinės institucijos, NVO, nacionalinės, regioninės ir vietos turizmo plėtros organizacijos / skėtinės organizacijos ir visuomenė (turistai, pažeidžiamos grupės, vietos gyventojai, MVĮ ir kt.).

2.5.5 Informacija apie konkrečias tikslines teritorijas, įskaitant planuojamą ITI, BIVP ar kitų teritorinių priemonių naudojimą

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punkto iv papunktis

Programoje nebus naudojamos ITI, BIVP ar kitos teritorinės priemonės. Programos prioritetai neskirti jokiai konkrečiai teritorijai Programos regione.

2.5.6 Planuojamas finansinių priemonių naudojimas

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punkto v papunktis

Programoje neplanuojama naudoti finansinių priemonių.

2.5.7 Orientacinis ES programos išteklių suskirstymas pagal intervencinių priemonių rūšis

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies e punkto vi papunktis, 17 straipsnio 9 dalies c punkto v papunktis

4 lentelė. 1 lygmuo. Intervencinės priemonės sritis

Prioriteto Nr.	Fondas	Konkretus tikslas	Kodas	Suma (EUR)
4	ERPF	vi)	171 Bendradarbiavimo su partneriais valstybėje narėje ir už jos ribų stiprinimas	6 522 720,89
4	ERPF	vi)	180 Rengimas, įgyvendinimas, stebėseną ir kontrolė	522 720,89

5 lentelė. 2 lygmuo. Finansavimo forma

Prioriteto Nr.	Fondas	Konkretus tikslas	Kodas	Suma (EUR)
4	ERPF	vi)	01 Dotacija	6 522 720,89

6 lentelė. 3 lygmuo. Teritorinis įgyvendinimo mechanizmas ir pagrindinė teritorinė sritis

Prioriteto Nr.	Fondas	Konkretus tikslas	Kodas	Suma (EUR)
4	ERPF	vi)	18 Miestai, miesteliai ir priemiesčiai	6 522 720,89

3. Finansavimo planas

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies f punktas

3.1 Finansiniai asignavimai pagal metus

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies g punkto i papunktis, 17 straipsnio 4 dalies a–d punktai

7 lentelė

Fondas	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Iš viso
ERPF (teritorinio bendradarbiavimo tikslas)	680 488	680 488	7 888 820	7 865 069	6 366 591	5 257 351	3 010 923	31 749 730
PNPP III TVB ³²	0	0	0	0	0	0	0	0
KVTBP TVB ¹	0	0	0	0	0	0	0	0
PNPP III ³³	0	0	0	0	0	0	0	0
KVTBP ²	0	0	0	0	0	0	0	0
UŠTP ³⁴	0	0	0	0	0	0	0	0
INTERREG fondai ³⁵	0	0	0	0	0	0	0	0
Iš viso	680 488	680 488	7 888 820	7 865 069	6 366 591	5 257 351	3 010 923	31 749 730

³² INTERREG A, išorės tarpvalstybinis bendradarbiavimas

³³ INTERREG B ir C kryptys

³⁴ INTERREG C ir D kryptys

³⁵ ERPF, PNPP III, KVTBP ar UŠTP, jeigu pagal INTERREG B ir C kryptis nurodoma viena suma.

3.2 Visi finansiniai asignavimai pagal fondą ir nacionalinis bendras finansavimas

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies f punkto ii papunktis, 17 straipsnio 4 dalies a–d punktai

8 lentelė

Politikos tikslo Nr.	Prioritetas	Fondas (jei taikoma)	ES paramos apskaičiavimo pagrindas (visos tinkamos finansuoti išlaidos arba viešasis įnašas)	ES įnašas (a)=(a1)+(a2)	ES įnašo orientacinis suskirstymas		Nacionalinis įnašas (b)=(c)+(d)	Atitinkamų nacionalinių lėšų orientacinis suskirstymas		Iš viso (e)=(a)+(b)	Bendro finansavimo norma (f)=(a)/(e)	Trečiųjų valstybių įnašai (informaciniais tikslais)
					Be techninės pagalbos pagal 27 straipsnio 1 dalį (a1)	Techninei pagalbai pagal 27 straipsnio 1 dalį (a2)		Nacionalinis viešasis įnašas (c)	Nacionalinis privatusis įnašas (d)			
Konkretus Interreg tikslas	1 prioritetas	(lėšos, kaip nurodyta aukščiau)		5 441 230,00	5 005 355,14	435 874,86	1 088 246,00			6 529 476,00	20,00	0
2 PT	2 prioritetas	(lėšos, kaip nurodyta aukščiau)		14 350 000,00	13 200 000,00	1 150 000,00	2 870 000,00			17 220 000,00	20,00	0
4 PT	3 prioritetas	(lėšos, kaip nurodyta aukščiau)		11 958 500,00	11 000 000,00	958 500,00	2 391 700,00			14 350 200,00	20,00	0
	Iš viso	Visi fondai		31 749 730,00	29 205 355,14	2 544 374,86	6 349 946,00			38 099 676,00	20,00	0
		ERPF		31 749 730,00	29 205 355,14	2 544 374,86	6 349 946,00			38 099 676,00	20,00	0

¹ INTERREG A, išorės tarpvalstybinis bendradarbiavimas.

² INTERREG B ir C kryptys.

³ INTERREG B, C ir D kryptys.

⁴ ERPF, PNPP III, KVTBP ar UŠTP, jeigu pagal INTERREG B ir C kryptis nurodoma viena suma..

4. Veiksmai, kurių imtasi siekiant į INTERREG programos rengimą įtraukti atitinkamus programos partnerius, ir tų programos partnerių vaidmuo įgyvendinant programą, vykdant jos stebėseną ir ją vertinant

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies g punktas

Programa parengta laikantis partnerystės metodo, aprašyto 2014 m. sausio 7 d. Komisijos deleguotajame akte Nr. 240/2014, kuriame partnerystė apibrėžta kaip glaudus valdžios institucijų, ekonominių ir socialinių partnerių bei plačiąjai visuomenei atstovaujančių įstaigų bendradarbiavimas nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygiu per visą programos ciklą. Partnerystę sudaro pasirengimas, įgyvendinimas, stebėseną ir vertinimas.

Latvijos Respublikos aplinkos apsaugos ir regioninės plėtros ministerijos Plėtros priemonių departamentas, kaip būsima programos vadovaujanti institucija ir jungtinis sekretoriatas (JS) kartu su JPK koordinavo programos rengimo procesą.

Pasirengimo procesas prasidėjo 2019 m., kai buvo surengti du susitikimai (vasario mėnesį Vilniuje, Lietuvoje ir rugsėjo mėnesį Biržuose, Lietuvoje) tarp Latvijos Respublikos nacionalinės institucijos (funkcijas atliko Latvijos Respublikos aplinkos apsaugos ir regioninės plėtros ministerija) ir Lietuvos Respublikos nacionalinės institucijos (funkcijas atliko Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija). Susitikimų metu nacionalinės valdžios institucijos parengė preliminarų laiko planą ir būtinus programavimo proceso žingsnius, taip pat aptarė pagrindinius reguliavimo sistemos pakeitimus.

Buvo įsteigtas JPK diskusijoms ir sprendimų priėmimo klausimais, susijusiais su Programos rengimu, Programos dokumento projekto rengimu, jo pateikimu Europos Komisijai (EK), atnaujinimu pagal EK pastabas ir kt. Prieš įsteigdamas JPK, abi nacionalinės valdžios institucijos susitarė, kaip užtikrinti, kad visos suinteresuotosios šalys, atstovaujančios plačiąjai visuomenei nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygiu, būtų įtrauktos į programavimo procesą ir kaip sukurti tinkamus konsultacinius mechanizmus ir procedūrinius susitarimus su visais atitinkamais partneriais, sudarant jiems galimybes dalyvauti Programos projektavime, grįžtamojo ryšio rinkime ir keitimasi informacija visais programavimo etapais.

Todėl pirmiausiai minėtos nacionalinės valdžios institucijos paskyrė nuolatinius JPK narius ir jų pavaduotojus, atstovaujančius kiekvienos valstybės narės nacionalinį ir regioninį lygį. Nacionalinės valdžios institucijos užtikrino, kad paskirti nariai geografiškai aprėpia siūlomą programos teritoriją, taip pat pagal savo funkcijas, atsakomybę ir kompetenciją atstovauja ne tik atitinkamoms sritims, bet ir plačiai grupei potencialių Programos naudos gavėjų. JPK darbe EK atstovas dalyvavo stebėtojo teisėmis. Taigi viena pagrindinių abiejų šalių nacionalinių delegacijų JPK atstovų užduočių viso programavimo ciklo metu buvo keistis informacija apie Programos rengimą su atitinkamais partneriais, dirbančiais tam tikrose srityse nacionaliniu lygmeniu, ir teikti pasiūlymus, kurie turi būti aptarti JPK ir į juos turi būti atsižvelgta programavimo procese.

Abi nacionalinės valdžios institucijos pradėjo konsultacijas ankstyvajame etape, kurių pagrindinis tikslas buvo surinkti pirmąsias programos struktūros idėjas ir padėti tvirtus pagrindus bendradarbiavimo ir konsultavimo ryšiams. Prieš pradėdant programavimo procesą, konsultacinę darbo grupę (KDG) sudarė Latvijos Respublikos nacionalinė institucija, susidedanti iš regioninio lygio ir ministerijų atstovų. KDG yra patariamoji grupė. Pagal nacionalinius ir regioninius planavimo dokumentus ir strategijas ji patarė nacionalinei institucijai dėl galimų politikos tikslų, konkrečių tikslų ir atitinkamų veiklų, kurie bus įtraukti į Programą.

Lietuvos nacionalinė institucija taip pat koordinavo bendros nuomonės apie galimus politikos tikslus, konkrečius tikslus ir susijusią veiklą rengimą.

Surinktos nuomonės pagrindu buvo atrinktos pradinės galimos Programos intervencijos sritys ir kartu aiškiai nurodytos sritys, kurias reikėtų toliau analizuoti, kad būtų susitarta dėl teminio susitelkimo.

Pirmasis JPK posėdis įvyko 2020 m. vasario 25 d. Jo metu buvo patvirtintos JPK darbo tvarkos taisyklės, aptarti teisinės sistemos projektai ir programos sritis, pasikeista abiejų delegacijų nuomonėmis dėl galimų politikos tikslų, konkrečių tikslų ir veiksmų rūšių, taip pat susitarta dėl orientacinio programavimo laiko. JPK nusprendė, kad Programos strategiją kurs išorės ekspertai ir įgaliojo Latvijos Respublikos aplinkos apsaugos ir regioninės plėtros ministeriją parengti užduotis ir pradėti pirkimo procedūrą. Procedūra baigta 2020 m. spalio mėn., Programos strategiją rengti pasirinkta bendrovė „Safege Baltija“.

Antrasis JPK posėdis vyko internetu 2020 m. birželio 30 d. Jo metu JPK paskyrė Latvijos Respublikos aplinkos apsaugos ir regioninės plėtros ministeriją vykdančiąja institucija (VI) ir aptarė kelis Programos dokumento skyrių projektus.

Trečiasis JPK posėdis organizuotas 2020 m. lapkričio 25 d. Jo metu aptarti Programos dokumento skyrių projektai, remiantis „Safege Baltija“ teikiama išorinių ekspertų patirtimi rengiant Programos strategiją, pristatyta metodika, kaip planuojama atlikti strateginę socialinę ir ekonominę analizę, kokius duomenis reikėtų rinkti ir kaip bus užtikrinta, kad atitinkamos suinteresuotosios šalys turėtų galimybę prisidėti rengiant Programą.

Kaip antrasis žingsnis siekiant užtikrinti vidutinės trukmės konsultacijas, pradėta strateginė socialinė ir ekonominė analizė, kurios pagrindinis tikslas buvo pateikti JPK išsamią analizę apie iš anksto atrinktų galimų bendradarbiavimo sričių aktualumą, atsižvelgiant į esamus teritorinius poreikius ir galimybes. Rengiant strateginę socialinę ir ekonominę analizę, 2020 m. buvo pradėtas tyrimas, siekiant įtraukti visas suinteresuotąsias šalis ir bendromis pastangomis rinkti informaciją apie tai, kas, jų manymu, yra pagrindiniai iššūkiai, kuriuos turi spręsti Programa, kokios pagrindinės temos turėtų būti palaikomos, ar jau yra parengtos kokios nors projektų idėjos ir kokiose srityse, ir (arba) kokia partnerystė reikalinga joms įgyvendinti. Be to, buvo galima pateikti kitas rekomendacijas ar pasiūlymus, į kuriuos būtų atsižvelgta programuojant.

Apklausa buvo parengta taip, kad būtų patogi naudotojui, nes buvo siekiama surinkti atsiliepimus iš potencialių projektų vykdytojų Programos teritorijoje. Taigi EK reglamentų teminis taikymo srities meniu buvo paaiškintas ir paverstas temomis, leidžiančiomis respondentams aiškiai įsivaizduoti ir suprasti, ar Programa gali patenkinti jų dabartinius poreikius, spręsti iššūkius ir interesų temas. Be to, siekiant palengvinti visapusišką požiūrį, apklausa atlikta abejomis Programoje dalyvaujančių šalių kalbomis – latvių ir lietuvių. Siekiant užtikrinti platų apklausos pasiekiamumą ir aukštą atsakymų rodiklį, apklausa buvo platinama visais Programos komunikacijos kanalais – 2014–2020 Programos socialinėje žiniasklaidoje ir svetainėje, taip pat nusiųsta tiesiogiai 2014–2020 m. Programos naudos gavėjams. Tuo pat metu JPK nariai apklausą savo komunikacijos kanalais išplatino visoms suinteresuotoms šalims.

Apklausoje rezultatai išanalizuoti ir aptarti ketvirtajame JPK posėdyje 2021 m. sausio 29 d. Remiantis apklausos rezultatais ir paklausiausių intervencijos sričių santrauka, parengtas Programos teminės srities pasiūlymas ir strategijos projektas. Norėdami įsitikinti, kad parengta Programos teminė taikymo sritis iš tikrųjų atitinka būsimų projekto vykdytojų reikalavimus, iššūkius ir orientacines Programos intervencijas, kurias nustatė išorės ekspertai, 2021 m. gegužės 27 d. suburta tikslinė grupė, kurią sudarė 38 atstovai iš Latvijos ir Lietuvos (NVO, vyriausybinių institucijų, mokslinių tyrimų ir švietimo įstaigų, vietos valdžios institucijų ir programos organų). Į tikslinės grupės rezultatus buvo atsižvelgta apibūrinant tikslesnį bendradarbiavimo per sieną iššūkių tikslą ir apimtį, tikslines grupes ir orientacinę veiklą.

Tarp JPK posėdžių pasikeitimas nuomonėmis ir sprendimų priėmimas buvo užtikrintas JPK rašytinėmis procedūromis.

Jungtinės darbo grupės posėdžių forma buvo surengtos diskusijos tarp nacionalinių institucijų ir VI (iš viso įvyko 3 internetiniai susitikimai).

Siekiant užtikrinti sklandų perėjimą nuo Programos rengimo prie jos įgyvendinimo ir pasirūpinti, kad Programos stebėsenos komiteto (SK) priimti sprendimai atitiktų Programos tikslą, planuojama, išlaikant pusiausvyrą, į komitetą įtraukti atstovus iš atitinkamų institucijų, įskaitant tarpinius

subjektus, taip pat programos partnerių, nurodytų Reglamento (ES) [naujas BNR] [6] straipsnyje, atstovus, kurie dalyvavo rengiant Programą. SK nariai turės balsavimo teisę (po vieną balsą kiekvienai delegacijai), o EK ir VI / JS atstovai dalyvaus kaip patarėjai.

Stebėsenos funkciją vykdys SK, kuris bus įsteigtas per tris mėnesius nuo pranešimo apie EK sprendimą dėl Programos priėmimo dienos. Išsamią informaciją apie paraiškų teikimą, projektų vertinimą, atranką ir tinkamumo reikalavimus patvirtins SK. Informaciją bus galima rasti Programos vadove, kuris bus teisiškai įpareigojantis dokumentas projekto dalyviams, vykdytojams ir Programos valdymo įstaigoms. SK posėdžiaus bent kartą per metus ir peržiūrės visus klausimus, turinčius įtakos Programos įgyvendinimo eigai siekiant Programos tikslų. VI 29 straipsnio 2 dalyje nurodytoje interneto svetainėje skelbs SK narių sąrašą.

Programos vertinimą atliks funkciškai nepriklausomi išorės ekspertai. Šiuo atžvilgiu VI parengs vertinimo planą ir per vienerius metus nuo Programos patvirtinimo pateiks jį SK. VI tvirtins Programos vertinimo planą ir dalyvaus tvirtinant galutines vertinimo ataskaitas, taip pat tikrins pažangą, padarytą įgyvendinant vertinimo planą, ir tolesnes rekomendacijas. Interreg reglamente teigiama, kad Programos poveikio vertinimą reikia atlikti iki 2029 m. birželio 30 d. Siekdama pateikti medžiagą vertinimui, VI rinks ir kaups vertinimui reikalingus duomenis pagal parengtas procedūras. Visus vertinimus VI paskelbs Programos interneto svetainėje. Jie bus grindžiami vienu ar keliais iš šių kriterijų: efektyvumas, tinkamumas, nuoseklumas ir ES, Latvijos bei Lietuvos pridėtinė vertė, siekiant pagerinti Programos rengimo ir įgyvendinimo kokybę. Vertinimai taip pat gali apimti kitus svarbius kriterijus.

5. Požiūris į INTERREG programos komunikaciją ir matomumą (tikslai, tikslinė auditorija, komunikacijos kanalai, įskaitant informavimo veiklą socialiniuose tinkluose, kai tikslinga, planuojamas biudžetas ir atitinkami stebėsenos ir vertinimo rodikliai)

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies h punktas

Tikslai

Siekiant užtikrinti su Programos remiamais veiksmais susijusios veiklos matomumą ir prisidėti prie Programos tikslų įgyvendinimo, nurodomi šie komunikacijos tikslai:

- Programa žinoma už siekį užtikrinti geresnį Interreg valdymą, žalesnę, mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančią, atsparią ir socialesnę Europą;
- organizacijos, susijusios su konkrečių Programos tikslų pasiekimu, yra informuotos apie finansavimo galimybes ir gauna visą reikiamą informaciją bei pagalbą rengiant tinkamas paraiškas;
- projektų partneriai laiku gauna aiškią informaciją apie projektų įgyvendinimo procesus ir turi visą reikiamą informaciją bei pagalbą, kad pasiektų projekte nustatytus rodiklius ir tikslus;
- plačioji visuomenė žino apie Programos ir remiamų veiksmų, kurie daro teigiamą poveikį ir kuria bendradarbiavimo per sieną ir ES intervencijos priemonių pridėtinę vertę, rezultatus ir teikiamą naudą;
- žiniasklaida ir nuomonės formuotojai gauna Programos naujienas ir yra kviečiami į renginius;
- suinteresuotosios pusės, politikos formuotojai ir sprendimų priėmėjai informuoti apie Programą kaip Programos teritorijai svarbią priemonę;
- užtikrinamas savalaikis ir efektyvus Programą įgyvendinančių institucijų, socialinių ir ekonominių partnerių, EK bei Latvijos ir Lietuvos valdžios institucijų bendravimas.

Tikslinė auditorija

Teisinga, tiksli, į auditoriją orientuota ir atnaujinta informacija bus pateikta šioms pagrindinėms tikslinėms auditorijoms:

- potencialiems pareiškėjams ir partneriams. Komunikacijos veikla bus skirta tiek naujiems, tiek buvusiems pareiškėjams ir partneriams Programos teritorijoje;
- žiniasklaidai ir nuomonės formuotojams;
- plačiajai visuomenei, gyvenančiai Programos teritorijoje;
- suinteresuotosioms šalims, politikos formuotojams ir sprendimų priėmėjams;
- Programos įstaigoms, socialiniams ir ekonominiams partneriams, EK bei Latvijos ir Lietuvos valdžios institucijoms.

Komunikacijos kanalai ir socialinės žiniasklaidos priemonės

Bus naudojami šie komunikacijos kanalai:

- Interneto svetainė. VI užtikrins, kad per 6 mėnesius nuo Programos patvirtinimo būtų sukurta svetainė, kurioje bus galima rasti informaciją apie Programos tikslus, veiklą, finansavimo galimybes ir pasiekimus. Svetainės turinys ir struktūra bus orientuoti į auditoriją, siekiant aiškiai ir glaustai perduoti vertingą informaciją apie Programos įgyvendinimą, finansinę paramą, finansavimo galimybes, pagalbines medžiagas ir kt. Bus naudojamas esamas domenas www.latlit.eu.
- Socialinių tinklų platformos. Populiariausios socialinių tinklų platformos bus naudojamos siekiant prisidėti prie veiklos, susijusios su Programos remiamais veiksmais, matomumo.
- Renginiai: seminarai, internetiniai seminarai, dirbtuvės, vieši renginiai ir kt.
- Skaitmeninė ir spausdinta medžiaga: pagalbines, reklamines, informacines medžiagas, naujienlaiškiai ir pan. Kad būtų greičiau ir lengviau laikytis Programos komunikacijos reikalavimų, JS, bendradarbiaudamas su VI ir SK, parengs Komunikacijos gaires projekto partneriams.
- Tiesioginė komunikacija: vietoje teikiamos ir nuotolinės konsultacijos ir kt.

Stebėsenos ir vertinimo rodikliai

Bus naudojami šie komunikacijos priemonių stebėsenos ir vertinimo rodikliai:

- potencialių pareiškėjų, gavusių informaciją apie finansavimo galimybes per atitinkamą Programos įgyvendinimo laikotarpį, skaičius;
- unikalų ir pasikartojančių svetainės lankytojų skaičius per metus;
- socialinių tinklų paskyrų, reguliariai atnaujinamų Programos ir projekto naujienomis, skaičius;
- prenumeratorių arba sekėjų skaičius socialiniuose tinkluose per metus ir įsitraukimo lygis;
- projekto partneriams per metus surengtų informacinių renginių skaičius;
- projekto partnerių, dalyvaujančių seminaruose, skaičius per metus;
- projekto partnerių, gaunančių konsultacijas dėl projektų įgyvendinimo procesų, metinis įvertinimas;
- visuomenei per metus surengtų viešų renginių skaičius;
- žiniasklaidos publikacijų skaičius per metus.

Atsižvelgiant į Programos įgyvendinimo etapą, kiekvienais metais į atitinkamus planus bus įtrauktos specialios komunikacijos priemonės, rodiklių tikslai ir biudžetas, siekiant laiku ir efektyviai didinti Programos matomumą, užtikrinti skaidrumą ir komunikaciją. Atitinkamą planą parengs JS, bendradarbiaudamas su VI ir NA, o tvirtins SK. SK nagrinės komunikacijos ir matomumo veiksmų įgyvendinimą.

Planuojamas orientacinis komunikacijos ir matomumo biudžetas – 165 000 EUR. Apskaičiuota, kad pradedant programą 70 proc. komunikacijos biudžeto bus skirta naujai interneto svetainei sukurti ir seminarams potencialiems pareiškėjams organizuoti. Įgyvendinimo etape 60 proc. biudžeto bus skirta Programos pasiekimų sklaidai plačiajai visuomenei.

6. Informacija apie paramą nedidelės apimties projektams, įskaitant mažus projektus, vykdomus mažų projektų fondų kontekste

Šaltinis: 17 straipsnio 3 dalies i punktas, 24 straipsnis

Nedidelės apimties projektų įgyvendinimas gali būti remiamas pagal visus konkrečius visų Programos prioritetų tikslus.

Nedidelės apimties projektų tikslas – paskatinti nepatyrusius partnerius ir naujokus dalyvauti Programoje, taip pat suteikti galimybę patyrusiems projekto partneriams įgyvendinti tikslinės apimties veiklas. Numatoma, kad paskutiniame Programos įgyvendinimo etape nedidelės apimties projektai daugiausia remtųsi buvusių ar vykdomų projektų rezultatais.

Orientacinis nedidelės apimties projekto biudžetas – iki 200 000 EUR ERPF, o trukmė – iki 1 metų. Planuojama maksimaliai taikyti supaprastintą išlaidų apmokėjimą, taip žymiai sumažinant administracinę našą projekto partneriams.

7. Įgyvendinimo nuostatos

7.1. Programos institucijos

Šaltinis: 17 straipsnio 6 dalies a punktas

9 lentelė

Programos institucijos	Institucijos pavadinimas	Kontaktinis asmuo	E. pašto adresas
Vadovaujančioji institucija	Latvijos Respublikos aplinkos apsaugos ir regioninės plėtros ministerija, Plėtros priemonių skyrius		
Nacionalinė institucija (programoms, kuriose dalyvauja trečiosios valstybės ar valstybės partnerės, jeigu tinkama)	Latvijos Respublikos aplinkos apsaugos ir regioninės plėtros ministerija, Plėtros priemonių skyrius (Latvijos nacionalinė institucija) Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Regioninės politikos departamentas (Lietuvos nacionalinė valdžios institucija)		
Audito institucija	Latvijos Respublikos aplinkos apsaugos ir regioninės plėtros ministerija, Audito skyrius		
Auditorių atstovų grupė	Latvijos Respublikos aplinkos apsaugos ir regioninės plėtros ministerija Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija		
Subjektas, kuriam Komisija turi pervesti mokėjimus	Latvijos Respublikos aplinkos apsaugos ir regioninės plėtros ministerija		

7.2. Jungtinio sekretoriato steigimo tvarka

Šaltinis: 17 straipsnio 6 dalies b punktas

Jungtinį sekretoriatą (toliau – JS) įsteigs VI pagal Interreg reglamento 46 straipsnio 2 dalį.

JS ir toliau liks Rygoje Latvijos Respublikos aplinkos apsaugos ir regioninės plėtros ministerijos Plėtros priemonių skyriuje.

JS veiklos tvarka, VI ir JS funkcijos iš esmės bus tęsiamos nuo 2014–2020 m. programavimo laikotarpio, jas derinant su naujais teisiniais reikalavimais. Buvo įsitikinta, kad mažas atstumas tarp VI ir JS (t. y. viename Latvijos Respublikos aplinkos apsaugos ir regioninės plėtros ministerijos

struktūriniame padalinyje) palengvina užduočių koordinavimą, procesų supaprastinimą ir funkcijų koreliaciją, sudarant sąlygas lanksčiau ir efektyviau panaudoti turimus išteklius.

JS turės tarptautinį personalą, pageidautina, kad jame būtų subalansuotas atstovų iš abiejų Programos šalių, žinančių latvių ir (arba) lietuvių kalbas, skaičius, kad būtų užtikrintas tinkamas pagalbos lygis rengiant ir įgyvendinant projektus. Personalo skaičius ir kvalifikacija turi atitikti JS vykdomas funkcijas. Pageidautina pasilikti JS darbuotojus, dirbusius 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu, tačiau, jei bus vykdomas naujų darbuotojų pritraukimas, bus užtikrintas žinių ir išteklių perdavimas siekiant aktyviai pradėti naują Programą.

Valstybės narės susitarė dėl ketinimo turėti kontaktinį centrą Lietuvoje. Kontaktinis asmuo Lietuvoje, vykdydamas savo užduotis, bus pavaldus VI.

JS ir kontaktinio centro užduotys Lietuvoje skirsis Programos įgyvendinimo ciklo metu ir, be kita ko, apims: informacijos teikimą potencialiems pareiškėjams apie finansavimo galimybes ir pagalbą jiems rengiant projektų paraiškas ir įgyvendinant projektus; projektų stebėseną; dalyvavimą vertinant projektų paraiškas; informacijos apie programą ir projektus teikimą ir programos rezultatų perteikimą programos regionams ir plačiau visuomenei.

JS ir kontaktinio centro užduotys Lietuvoje finansuojamos iš techninės pagalbos biudžeto.

7.3 Įsipareigojimų pasiskirstymas tarp dalyvaujančiųjų valstybių narių ir, kai taikytina, trečiųjų valstybių ar valstybių partnerių ir UŠT tuo atveju, kai vadovaujančioji institucija ar Komisija nustato finansines pataisas

Šaltinis: 17 straipsnio 6 dalies c punktas

Su finansinėmis pataisomis, pažeidimais ir lėšų susigrąžinimu susijusios priemonės iš esmės bus tęsiamos nuo 2014–2020 m. programavimo laikotarpio.

Programoje dalyvaujančios valstybės narės prisiims atsakomybę už programos ERPF bendro finansavimo naudojimą toliau nurodyta tvarka:

- VI užtikrins, kad visa suma sumokėta už pažeidimą būtų susigrąžinta iš Pagrindinio partnerio.
- Jei VI nesugeba užtikrinti grąžinimo iš Pagrindinio partnerio, valstybė narė, kurios teritorijoje yra atitinkamas projekto partneris, grąžina VI šiam partneriui neteisingai sumokėtą sumą. Kai valstybė narė grąžins VI visas partneriui neteisingai sumokėtas sumas, ji galės tęsti arba pradėti susigrąžinimo iš to partnerio procedūrą pagal savo nacionalinę teisę.

Jei valstybė narė negrąžino VI neteisingai sumokėtų partneriui sumų, šioms sumoms turi būti taikomas Komisijos išduotas vykdomasis raštas, kuris vykdomas, kai įmanoma, tą sumą atitinkamai išskaitant iš valstybei narei pagal tą pačią Programą mokėtinų sumų. Toks susigrąžinimas nėra finansinė pataisa ir dėl jo ERPF atitinkamai programai nemažinama. Susigrąžintos sumos sudaro asignuotąsias pajamas pagal Reglamento (ES, Euratomas) [FR-Omnibus] straipsnį [177 straipsnio 3 dalį].

– Jei finansinės pataisos atsiranda dėl sisteminės klaidos abiejose valstybėse narėse arba, jei negalima nustatyti už pažeidimą „atsakingos pusės“, valstybės narės kartu prisiima finansines pasekmes ir kiekviena valstybė narė atsako proporcingai kiekvienos valstybės narės projekto partneriams išmokėtų ERPF lėšų dydžiui. Jei finansinės pataisos atsiranda dėl sisteminės klaidos vienoje iš valstybių narių, finansinė pasekmė tenka atitinkamai valstybei narei. Sisteminės ir kitos klaidos, aptiktos Programos lygiu, sukeliančios tokias pasekmes kaip finansinės pataisos arba mokėjimų pertraukimas ar sustabdymas Programos lygiu, taip pat gali turėti įtakos projektų lygiu. Programos institucijų atsakomybė ir veiksmai tokiu atveju bus išsamiau aprašyti atitinkamuose Programos dokumentuose.

– Jei pažeidimų atsiranda dėl VI, JS ar AI kaltės ar aplaidumo, valstybė narė, kurioje yra VI, JS ar AI, yra atsakinga už atitinkamos sumos grąžinimą į ES biudžetą.

8. Vieneto įkainių, fiksuotųjų sumų, fiksuotųjų normų ir finansavimo, nesusijusio su išlaidomis, taikymas

Šaltinis: Reglamento (ES) 2021/1060 94 ir 95 straipsniai + (BNR)

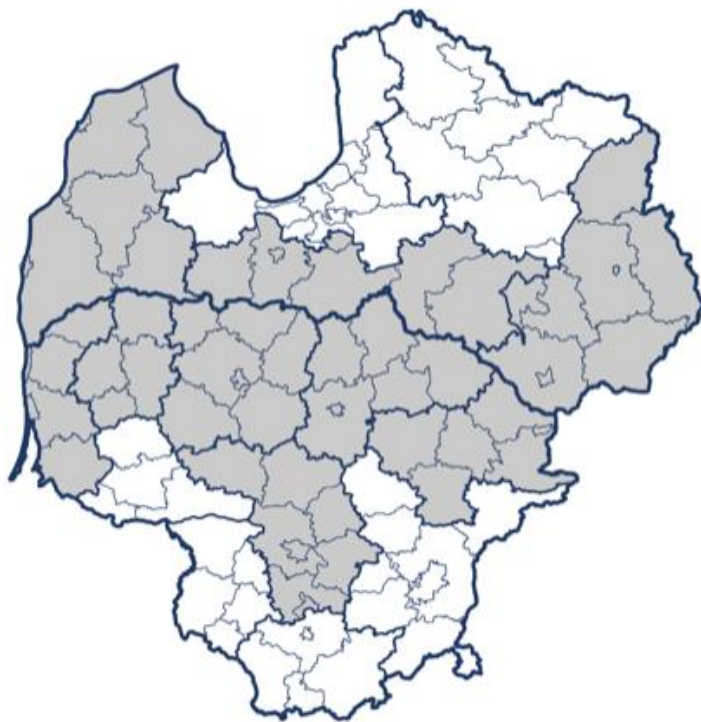
10 lentelė. Vieneto įkainių, fiksuotųjų sumų, fiksuotųjų normų ir finansavimo, nesusijusio su išlaidomis, taikymas

Numatomas 94 ir 95 straipsnių taikymas	TAIP	NE
Nuo programos patvirtinimo bus taikomas Sąjungos įnašo atlyginimas, grindžiamas vieneto įkainiais, fiksuotosiomis sumomis ir fiksuotosiomis normomis atitinkamo prioriteto atžvilgiu, pagal BNR 94 straipsnį (jeigu taip, pildyti 1 priedėlį)	☐	☒
Nuo programos patvirtinimo bus taikomas Sąjungos įnašo atlyginimas, grindžiamas finansavimu, nesusijusiu su išlaidomis, pagal BNR 95 straipsnį (jeigu taip, pildyti 2 priedėlį)	☐	☒

PRIEDAI

1 žemėlapis. Programos teritorijos žemėlapis

Programos teritorijos žemėlapis

© OpenStreetMap contributors